

Výsledky generálů Rudolfa Viesta a Jána Goliana při poslední kampani německé propagandy v protektorátním tisku – 3. část

Pavel Suk

Třetí část edice přináší samotné zpracování výpovědí zajatých generálů Rudolfa Viesta a Jána Goliana, Hynka Souhrady, Michala Petra a Viliama Paulinyho. Jde o soubor 4 dokumentů.

První dokument obsahuje příkazy, které dostali čeští a němečtí protektorátní novináři na pravidelné poradě¹ 6. 4. 1945. Ačkoliv byla kampaň připravována již od počátku roku 1945, její pozdní uskutečnění vysvětlil Martin Wolf tím, „že si výsledky vyžádaly dlouhé doby, že byly prováděny důkladně a že určité ohledy rázu mezinárodně politického nás vedly tomu, abychom materiály vydali ve chvíli, kdy se obrážejí rozpory v táboru spojenců zase silněji než po konferenci v Jaltě, kdy se zdálo býti všechno v pořádku.“² Wolf zmiňuje materiál obsahující Němci povolené výňatky z výsledků zatčených, které měly být zpracovány v protektorátním tisku v neděli 8. dubna 1945. Zmíněný materiál předaný novinářům je s největší pravděpodobností zachován ve fotografiích, z nichž mnohé jsou ve velmi špatném technickém stavu a dají se velmi těžce přečíst.³

V této edici jsou publikovány komentáře⁴ dvou nejvýznamnějších aktivistických šéfredaktorů, Karla Wernera a Antonína Jaromila Kožíška. Oba společně navštívili povstalecké území po porážce SNP v listopadu 1944. Kožíšek pak Slovensko (kam velmi často jezdil) naposledy navštívil ve dnech 24.–28. března 1945.

¹ *K systému tiskových porad viz Končelík Jakub - Köpplová Barbara - Kryšpínová Jitka: Český tisk pod vládou Wolfganga Wolframa von Wolmara. Praha 2003.*

² *Viz dokument č. 1.*

³ *Archiv bezpečnostních složek (dále ABS), sign. 301-94-1.*

⁴ *Dokument č. 2 a 4.*

Všechny protektorátní deníky splnily příkaz Martina Wolfa v neděli 8. dubna otištěním zpracovaného materiálu na prvních a druhých stranách. Kožíšek to vyřešil obsáhlým komentářem, Ing. Jan Vrba např. v Národní politice komentoval vybrané výňatky z německého materiálu.⁵ Takto postupovali i ostatní novináři. Výjimkou je nepodepsaný více než dvoustránkový článek v Nedělním Českém slovu⁶. Autor (můžeme se domnívat, že se jedná o Karla Wernera) publikoval téměř celý materiál, který novináři dostali od Wolfa na zmíněné tiskové poradě 6. 4. 1945. Ke každé části článku následuje v poznámkách odpovídající pasáž z německého materiálu. Pro lepší ilustraci jsem použil český překlad⁷ německého dokumentu, který byl pořízen zřejmě pro potřeby ministerstva vnitra či Státní bezpečnosti. Z tohoto dokumentu vyplývá, že Němci pořídili několikastránkové shrnutí výpovědí zatčených vedoucích činitelů SNP. Tyto dokumenty se bohužel zatím nepodařilo nalézt.

Třetí část edice završuje původní impuls⁸ nalézt výpovědi generálů Viesta a Goliana před německými nacistickými orgány. Všechny tři části edice kromě publikování důležitých dokumentů k výsledkům zajatých činitelů SNP též názorně ukazují příklad fungování nacistické propagandy v protektorátním tisku.

Dokumenty jsou publikovány v původním znění s použitím současné pravopisné normy. Určit některé, v dokumentech ve všech třech částí edice zmíněné osoby se nepodařilo, proto je zde prostor pro odbornou veřejnost nebo badatele, zvláště na Slovensku.⁹

⁵ *Zákulisí povstání na Slovensku ve světle výpovědí jeho vedoucích činitelů. Nejdůležitější poznatky z dokumentárního materiálu. Národní politika, r. LXIII, č. 84, 8. 4. 1945, s. 1–2, I.–IV. vydání.*

⁶ *Dokument č. 3.*

⁷ *Uložen v ABS, sign. 302-125-3.*

⁸ *Impuls vznikl na pravidelných konferencích Slovenská republika 1939–1945 očami mladých historiků, které jsou pořádány od roku 2002, jejichž iniciátorem je PhDr. Martin Lacko, PhD. Samotnému povstání byla věnována konference v roce 2004. Viz sborník Slovenská republika 1939–1945 očami mladých historiků III. Povstanie roku 1944. Zborník príspevkov z tretieho sympózia Katedry histórie Filozofickej fakulty UCM Lúka 21.–22. mája 2004. Zostavil Martin Lacko. Trnava 2004, v elektronické podobě dostupný na www.druhasvetova.sk.*

⁹ *Chtěl bych poděkovat paní Mgr. Vlastě Měšťánkové a Mgr. Vojtěchu Šustkovi za revizi a opravy textu.*

1

1945, duben 6., Praha

Výňatek ze záznamu vedoucího II. sekce Ministerstva školství a národní osvěty, Ctibora Melče¹⁰, o poradě německého a českého denního tisku, na němž byly uděleny příkazy k novinovému zpracování výsledků výsledků zajatých generálů Rudolfa Viesta¹¹ a Jána Goliana¹².

ROZŠÍŘENÁ PORADA NĚMECKÉHO A ČESKÉHO DENNÍHO TISKU DNE 6. DUBNA 1945.

DŮVĚRNÉ!

ČÍSLO: 50.409/ 45 T.O.

ÚŘEDNÍ ZÁZNAM

C. Melč zahájil rozšířenou poradou veškerého německého a českého¹³ denního tisku Protektorátu uvítáním přítomných, jakož i zástupců politických časopisů a různých osvětových institucí, a uvedl, že porada byla svolána, aby byl tisk seznámen s důležitým materiálem o povstání¹⁴, které vypuklo na sklonku léta na středním Slovensku¹⁵. Dalším bodem porady budou vývody k situaci vojenské a politické. Na to požádal vedoucího oddělení

¹⁰ Ctibor Melč (7. 12. 1892 – 1978). Od května 1941 vedoucí Tiskového odboru Předsednictva ministerské rady, od roku 1942 vedoucí II. sekce Ministerstva školství a lidové osvěty.

¹¹ Rudolf Viest (24. 9. 1890 – 1945). Od konce srpna 1939 v exilu. Od roku 1941 státní ministr v londýnském československém ministerstvu národní obrany.

¹² Ján Golian (26. 1. 1906 – 1945). Od roku 1943 náčelník štábu Velitelství pozemního vojska slovenské armády v Banské Bystrici. Slovenskou národní radou pověřen vojenskou přípravou SNP.

¹³ Ručně potvrzeno.

¹⁴ Ručně potvrzeno.

¹⁵ Ručně potvrzeno.

Kulturpolitik SS-Sturmbannführera Wolfa¹⁶, aby se ujal slova.

SS-Sturmbannführer W o l f pravil ve svém výkladu: Jak bylo již úvodem konstatováno, dal jsem Vás svolat, abych Vám oznámil materiál, který bude nesporně důležitý pro zhodnocení tiskem a publicistikou vůbec. Jde o materiál získaný výsledkem řady vedoucích osob povstání na Slovensku. Jde o sdělení významu politického, ke kterému by mohlo dojít i na jiném místě Říše. Okolnost, že se tak děje v Praze, má ten smysl, že tyto události na jihovýchodě Evropy mají pro Prahu zcela zvláštní zájem a že má být uskutečněno publicistické projednání těchto věcí v celkovém rámci Říše a zpravodajství zahraničního právě z Prahy. Použiji této příležitosti, abych Vám řekl i několik slov k situaci.

Materiál, který Vám dnes předám, je přehledně sestaven z dokladů, z kterých je čerpán, to jest ze záznamů o výsledku a z výpovědí hodících se pro publicistiku. Znění bylo sestaveno z původních textů, částečně překlady, výsledky pak se konaly částečně německy, slovensky a česky. Texty Vám budou po poradě vydány a je zamýšleno, aby o nich pojednaly deníky ve svých nedělních vydáních ve spojení s úředním sdělením, a to volným zpracováním tohoto materiálu tiskem. Nejdříve Vám přečtu úřední sdělení. Zní takto:

Po zdolání povstání na Slovensku byli 3. listopadu 1944 v oblasti báňskobystrické pátracím oddílem německé bezpečnostní policie dopadeni vojenští předáci povstání, dosazení Londýnem, generálové Rudolf Viest a Jan Golian¹⁷. Byli v civilním oděvu na útěku; prozradil je

¹⁶ *Martin Paul Wolf* (22. 5. 1908 – ?). *Vedoucí tiskového oddělení a zástupce SD pro Čechy a Moravu, od roku 1942 vedoucí Kulturně politického oddělení Úřadu říšského protektora, od roku 1943 Německého státního ministerstva pro Čechy a Moravu.*

¹⁷ *Ručně potvrzeno. Zřejmě se jedná o potvrzení ministrem Emanuelem Moravcem. K osobám generálů Viesta a Goliana viz z nejnovějších prací např. kol.: Vojenské osobnosti čs. odboje. Praha – Bratislava 2005, s. 82–83, 317–318; Zápisky generála Viesta. Exil 1939 – 1944. Bratislava 2002.*

židovský plukovník-lékař, který zprvu s nimi uprchl. Z okruhu jejich spolupracovníků byli dále dopadeni:

major Jaroslav Krátký¹⁸, spojovací důstojník k emigrantskému ministerstvu války v Londýně,

major gen.št. Hynek Souhrada¹⁹ jako zvláštní pověřenec pro technické záležitosti, vyslaný z Londýna na Slovensko,

nadporučík Michal Petro²⁰, pobočník generála Viesta,

William Paulini²¹, finanční odborník povstalců.

Soubor výpovědí jmenovaných osob, odevzdaný nyní v Praze zástupcům tisku, potvrzuje ve všech podstatných bodech vylicení pozadí a vývoje povstání, jak bylo na podzim roku 1944 podáno veřejnosti. Dopadení, zřejmě roztrpčení a hluboce zklamaní tím, co za povstání

¹⁸ Ručně podtrženo. Zřejmě se jedná o podtržení ministrem Emanuele Moravcem. Jaroslav Krátký (8. 10. 1911 1945, zahynul za neznámých okolností). Důstojník československé armády v exilu, v březnu 1944 vyslán z Istanbulu na Slovensko, kde plnil zpravodajské úkoly a udržoval spojení s československou exilovou vládou. V době SNP styčný důstojník československého ministerstva národní obrany na Velitelství 1. československé armády. 1. 11. 1944 zajat. Blíže o jeho životě viz Nedbal, Lubor: Zpravodajské pronikání majora Jaroslava Krátkého ze Slovenska na Moravu v roce 1944. In: Morava v boji proti fašismu. Brno 2008, s. 86–100.

¹⁹ Ručně podtrženo. Zřejmě se jedná o podtržení ministrem Emanuele Moravcem. Hynek Souhrada (7. 2. 1900 – 1945). Plukovník československé armády, od roku 1940 v exilu. 7. 10. 1944 přiletěl na letiště Tri duby jako zvláštní vojenský pozorovatel prezidenta Edvarda Beneše. Do 10. 10. 1944 v hodnosti plk. generálního štábu velitel ženijního vojska 1. ČSA na Slovensku. Na počátku listopadu 1944 byl zajat, vyslýchán a následně zřejmě v koncentračním táboře zahynul.

²⁰ Ručně podtrženo. Zřejmě se jedná o podtržení ministrem Emanuele Moravcem. Petro ještě jako poručík Zajišťovací divize přeběhl spolu se setníkem Janem Náleprou a npor. Imrichem Lysákem k sovětským partyzánům. Viz Vojenské osobnosti čs. odboje 1939–1945, s. 226.

²¹ Ručně podtrženo. Zřejmě se jedná o podtržení ministrem Emanuele Moravcem. Správně Pauliny. Viliam Pauliny (20. 12. 1877 – 1945). Za první republiky ředitel pobočky československé Národní banky v Banské Bystrici.

zažili, vypovídali veskrze ochotně a odpírali výpověď jen v takových bodech, kde se domnívali, že musí bráti osobní zřetel na spoluzúčastněné. Výpovědi obsahují mnoho podrobností, zaokrouhlujících celkový obraz povstání, odhalují souvislosti a ukazují v novém světle leckteré skutečnosti, o kterých až dosud byly jen vyslovovány dohady. Celkem znamenají výsledky výslechů, zvláště u Viesta, který byl několik let „ministrem“ v Benešově²² londýnské emigrantské vládě, důležitý příspěvek k dějinám této války a poskytují zajímavé poučení o životě v nepřátelském táboře a hlavně v česko-slovenské emigraci.

Nejdůležitější všeobecné poznatky, vyplývající z dokumentárního materiálu, jsou tyto:

1) Povstání na Slovensku nevzniklo z vnitřní nutnosti a nebylo naprosto pozdvižením slovenského národa, nýbrž bylo skoro výlučně zosnováno v nepřátelské cizině živly, slovenské zemi naprosto cizími. Londýn a Moskva sledovaly při tom značně rozdílné zájmy.

2) Povstání se ode dne, kdy vypuklo, vymklo Benešovu vedení. Hybnými živly nebyly národní síly, nýbrž záškodníci bolševického ražení, kteří proti úmyslu londýnské emigrace vyprovokovali předčasný začátek akce a v celém jejím průběhu byli ustavičně v ostrém rozporu s tak zvanou česko-slovenskou armádou a občanskými politiky „Slovenské národní rady“. V táboře záškodníků seskupovaly se za sověto-ruského vedení zločinné živly nejrušnějších národností, spatřující v povstání zvláště příznivou příležitost, aby mohly loupit, vraždit a plenit.

3) Nepřátelské mocnosti, které jsou za vypuknutí povstání odpovědné, podporovaly povstalce jen velmi nedostatečně a posléze je nechaly úplně na holičkách. Sovětský svaz nejevil – přesně jako tomu bylo ve Var-

²² *Edvard Beneš (28. 5. 1884 – 3. 9. 1948). 1918–1935 československý ministr zahraničních věcí, 1935–1938 prezident Československé republiky, 1939–1948 hlavní vůdce československého odboje za 2. světové války v zahraničí, prezident ČSR.*

šavě - žádný opravdový zájem na tom, aby se povstání zdařilo, a sledoval zřejmě s uspokojením, kterak krvácí ta složka slovenských povstalců, která byla ovlivňována z Londýna. Anglo-Američané na druhé straně musili po počátečních pokusech povstání řídit velmi brzy seznat, že sovětské činitelé považují Slovensko za svou oblast vlivu a že si vměšování Západu zakazují.

4) A tak povstání ztroskotalo v podstatě o vratkost československé koncepce Benešovy. Pokus, opět zavést demokratický režim minulosti, se musil tam stejně jako jinde roztříštit o cílevědomou politiku bolševismu, který je sice ochoten dávat sliby a sjednávat pakty, ale nehodlá strpět mocenské poměry, které nejsou jednoznačně usměrněny podle Kremlu. Slovenský národ musil za tento experiment svých zahraničních svědků drazé zaplatit krví a majetkem."

Potud úřední sdělení, k němuž třeba připojit výtahy z tohoto materiálu. Abych Vám dal náznaky, uvedu stručně několik těchto výpovědí, pokud se mi zdají důležité. Pokud jde o příčiny povstání a o zájmy Londýna a Moskvy, je důležitá výpověď Golianova²³, že situace byla vážná již v červenci 1944 a že požádal Londýn, aby vymohl v Moskvě zastavení činnosti partyzánů. Bylo mu ale odpověděno, že Slovensko je již určeno za oblast partyzánskou a že se má vynasnažit, aby se s partyzány dohodl. Důležitá je dále, pokud jde o příčiny povstání, výpověď majora Krátkého²⁴, že pro povstání nebyly dány žádné důvody rázu sociálního a hospodářského, a to tím méně, jelikož v zemi nebylo bídy, protože země zůstala až do jara 1944 ušetřena všech válečných škod. K povstání došlo prý jen vzhledem ke změněné situaci na frontách a vzhledem k aktivitě bývalých stranických politiků. Nebo výpověď Pauliniho²⁵: „Příčiny povstání jsou mi naprosto nepochopitelné. Slovenský stát byl politicky v pořádku. Po hospodářské stránce nebylo dů-

²³ *Ručně podtrženo. Zřejmě se jedná o potvrzení ministrem Emanuele Moravcem.*

²⁴ *Taktéž.*

²⁵ *Taktéž.*

vodů k nějaké nespokojenosti. Další vývoj povstání mne poučil, že komunisté a i jinak do leva orientovaní Slováci usilovali o připojení k Východu a vojenské kruhy spolu se zúčastněnými politiky agrární strany o připojení k Západu." Důležité jsou dále výroky Viestovy²⁶: „Krátko po svém příjezdu do Moskvy jsem dostal zprávu, že povstání na Slovensku vypuklo. Přímý podnět k tomu dala prý zesílená činnost partyzánů." Totéž nalézáme i ve výpovědi Golianové: „Partyzáni obsadili Turčanský Sv. Martin, Ružomberok, Brezno a Liptovský Sv. Mikuláš a řádili tak zle, že bratislavská vláda nemohla již déle přihlížeti nečinně. Naše přípravy byly hotovy jen asi ze 70%. Tento vývoj nebylo už možno zadržeti." Právě tyto výpovědi jednoho z vedoucích mužů postání dokazují, že východiskem povstání byla činnost partyzánů a že byla přetřásána otázka, třeba-li se obrátit proti partyzánům nebo proti straně Říši věrné, načež pak padlo rozhodnutí ve smyslu povstání. Z toho vidíme, jak problematické byly politické základy povstání. Důležité jsou i výpovědi majora Souhrady²⁷: „Podpora²⁸, kterou nám poskytla cizina, byla naprosto nedostatečná. Rusko dodalo kromě 2. brigády, jejíž nasazení se velmi opozdilo, pouze čs. letecký pluk a poměrně málo zbraní.²⁹ Pokud si vzpomínám, bylo dáno k dispozici pouze asi 150 protipancéřových pušek, ovšem několik tisíc min, z 5000 požadovaných pušek jen asi 350 a žádání bitevní letci vůbec ne. Kromě toho byla ještě část shozené výzbroje ukradena partyzány. Od Angličanů jsme nedostali vůbec žádnou podporu. Američané nám dodali jen 140 protipancéřových pušek a sanitní materiál. To, že nám Angličané neposkytli žádnou pomoc, vysvětlují si tím, že Anglie považuje tuto oblast za sovětskou zájmovou sféru a že pomoc poskytuje pouze se svolením Moskvy." K tomu je velmi směrodatná i výpověď Goliano-

²⁶ *Taktéž.*

²⁷ *Taktéž.*

²⁸ *Taktéž.*

²⁹ *Odborné práce o SNP uvádějí kromě zorganizování Karpatsko-dukelské operace, přesunu přibližně 1700 příslušníků Paradesantní brigády, přímou materiální pomoc od Sovětského svazu ve výši 365 (resp. 640) tun.*

va. „Plukovník Threlfall³⁰ mi sdělil, že při vypuknutí povstání měli v Anglii v úmyslu nasadit na Slovensku dvě padákové divize. Sověty se ale prý ohradily proti tomuto nasazení, poněvadž prohlásily Slovensko za sféru ruského vlivu.” Nebo: „Ačkoliv naším cílem bylo obnovit ČSR na demokratickém základě, musili jsme se podle zeměpisné a válečné situace silně opírat o Sověty, které ale sledovaly své zvláštní zájmy. Válka tlup to potvrdila v plném rozsahu.” Nebo z výpovědi Souhradovy: „Threlfall dal v rozhovoru s námi na srozuměnou, že Angličané nemohou podporovat povstání zbraněmi, jelikož prý tu přicházejí v úvahu pouze Rusové. Mezi Anglií a Ruskem byla asi v tomto směru učiněna nějaká dohoda. Threlfall prohlásil, že Anglie po stránce vojenské nemůže poskytovat ve slovenském prostoru žádnou podporu. Zdůraznil, že je to věcí Rusů. Jako osobní dárek pro důstojníky povstaleckého hnutí vzal Threlfall s sebou plechovku zrnkové kávy. Museli jsme ale zjistit, že Slováci měli lepší zrnkovou kávu než byla ta, kterou jsme přivezli.” Zvláště zajímavá je výpověď Viestova pobočníka: „Za svého pobytu v Krosnu měl jsem dojem, že se tu politicky intrikuje. Ačkoliv bylo krásné počasí, nebyla letadla k letu na Slovensko uvolněna. Na ruské straně měli nejrůznější výmluvy. Ačkoliv z naší strany se poukazovalo na to, že z Kyjeva a ze Lvova odlétají téměř denně dopravní letadla na pomoc tlupám na Slovensku, naše situace se nezměnila.”³¹ V tomto slohu to pokračuje. Konečně uvedu, abych osvětlil důvody, proč došlo k zhroucení povstání, ještě tyto výroky uvedeného pobočníka: „Původně byli jistě všichni v cizině

³⁰ Ručně podtrženo. Zřejmě se jedná o podtržení ministrem Emanuelem Moravcem. Podplukovník Henry M. Threlfall. Anglický důstojník, *Commanding Officer Italian Forward Base*, velitel *Special operation executive*, Úřadu pro zvláštní operace v italském Bari, odkud anglo-americké letectvo podnikalo nálety do střední Evropy. V době SNP přiletěl jako člen anglo-americké vojenské mise na Tri Duby. Blíže k tomu např. Downs, J.: *Druhá světová vojna: tragédia OSS na Slovensku*. Bratislava 2004.

³¹ O rozsahu letecké pomoci Sovětského svazu SNP blíže viz např. Stanislav, Ján – Klabník, Viliam: *Slovenské letectvo 1944–1945*. Bratislava 2003, s. 129–196.

žijící Čechoslováci přesvědčení, že Benešova smlouva³² s Moskvou bude dodržena. Na základě získaných zkušeností nabyli však politikové, kteří přišli z Londýna, jakož i jiné osoby přesvědčení, že z ruské strany se této státní smlouvy nedbá a že také nebude dodržena. Všeobecně se hovořilo o tom, že čsl. problém zaujme v rámci celé bolševické zahraniční politiky stejnou roli, jako tomu bylo doposud v otázce polské." Spokojím se s uvedenými příklady a uzavírám tuto kapitolu pokynem, že tiskem má být postupováno tak, aby v neděli vyšlo ve všech německých a českých novinách Protektorátu úřední sdělení a aby navazující na ně byly zpracovány ve vlastních člancích z tohoto materiálu příslušné body, přičemž třeba pracovati ve velké míře citáty, abychom čtenáři umožnili, aby si utvořil vlastní úsudek. Přetřásání námětu nebude vyčerpáno jednorázovým pojednáním, naopak je žádoucí, abyste se k námětu vrátili.

Nebudu se tímto námětem dále zabývat, ale uvedu několik poznámek k situaci všeobecné. Mnohý bude asi překvapen, že se podobným námětem zabýváme dnes. Zpoždění je způsobeno tím, že si výsledky vyžádaly dlouhé doby, že byly prováděny důkladně a že určité ohledy rázu mezinárodně politického nás vedly tomu, abychom materiály vydali ve chvíli, kdy se odrážejí rozpory v táboru spojenců zase silněji než po konferenci v Jaltě, kdy se zdálo býti všechno v pořádku. Díváme-li se dnes na celkovou situaci - sděluji Vám to jako názor německého vedení v Protektorátě - nezapíráme, že situace je vojensky vážná, ano, dokonce hrozivá.

Závěrem Vám připomenu toto: Věci se nemají tak, jakoby těchto věcí byl zúčastněn jen německý národ, když jej jeho spojenci opustili. Vidíme již dnes jasně, že se hroutí vše, co je shnilé a zetlelé v takovémto boji, který rozvinul celou problematiku světového řádu a který vede do nejostřejších a nejhlubších krizí. I u nás

³² Zřejmě je míněna československo-sovětská smlouva o přátelské, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci, která byla při Benešově návštěvě v Moskvě podepsána 12. 12. 1943.

byly podobné zetlelé zjevy a stejně i v řadách našich spojenců. Dovedeme to velmi dobře ocenit a v takových dobách se proto váží i závaží, která budou zvážena, až bude krize překonána. I v tomto směru je na mnohé pamatováno. Co zůstane, jsou národy, třebaže se zeměpisné mapy mění, pokud ovšem nezvítězí bolševismus, to jest národ německý a ostatní národy Evropy. Jsou sice dnes z části ztraceny, věci se nemají ale tak, že Sověty mají tyto národy na své straně, i když ovládají východní třetinu Evropy. Naopak se věci mají tak, že tam roste vystřízlivění nad tím, co vlastně bylo ztraceno, a poznání, jak dobré byly doby německého pořádku a že všechny tyto národy touží po tomto pořádku. To platí i při pohledu na západ, kde vládne hlad a zmatek. Všude vidíme příznaky, že snad je toto velké a tvrdé střetnutí, že snad je tato krize za posledního nasazení německé krve, že je tento boj, probíjovaný s celou řadou mužů jiných národností, ozdravovací krizí Evropy, aby byl nalezen organický pořádek, který by Evropě dovolil, aby se tento světadíl prosadil v boji kontinentů, a že musí býti proto vytvořeno nové vědomí evropského společenství. I my jsme si představovali v minulých letech vzhledem na své začáteční úspěchy, že věci budou probíhat snadněji, a domnívali jsme se, že věci jsou upraveny smazáním státních hranic. To se prokázalo dnes jako ukvapené, stejně ale i představy jiných, že oživnou staré pojmy. Budou naopak zrozeny v nové formě, a já sám jsem přesvědčen, že všechny tyto oběti a tyto těžké krize nejsou marné, ale že těžká krize zahajuje znovuzrození Evropy, která zajistí každému malému národu jeho místo ve velikém rámci, jak to formuloval Vůdce³³ ve svém telegramu státnímu prezidentovi Dr. Háchovi³⁴ dne 15. března, to jest ve smyslu zdravého včlenění do celkové organizace evropské pevniny. To je

³³ Adolf Hitler (20. 4. 1889 – 30. 4. 1945). Od roku 1933 německý kancléř, hlavní viník rozpoutání Druhé světové války.

³⁴ JUDr. Emil Hácha (12. 7. 1872 – 1. 6. 1945). Český právník. 30. 11. 1938 – 14. 3. 1939 prezident Česko-Slovenské republiky, od 15. 3. 1939 tzv. státní prezident Protektorátu Čechy a Morava.

obzor dneška a čím více si uvědomíme tyto velké souvislosti, tím více se musíme hlásit sami sebou jisti k tomuto boji a musíme říci, že není tak rozhodujícím, přináší-li jednotlivec oběti, ale že se vede boj o velké věci XX. století a že je oblažující, můžeme-li mít podíl na této době a na tomto boji a že stojíme na správné straně, na straně vědomě zamýšleného nového řádu oproti mocenské politice nepřátel, která sleduje jen holé imperialistické rozdělení moci. Díváme-li se na věci takto, jsou všechny malé starosti druhořadé a třeba je snášet jako příspěvek k boji ve velké době. Právě Vy, co novináři, kteří jsou napadáni a ohroženi a kteří nemají lehkou pozici, musíte plnit v tomto velikém střetnutí svůj úkol dále a musíte si uvědomit, že není daleká doba, kdy se uplatní odměna a vděk nejen pro Vaši osobu, ale v zájmu národa českého a všech národů evropských. – A nyní bude v poradě pokračovat Melč česky.

C. Melč zopakoval Wolfem udělené pokyny, pokud jde o otištění a zpracování výpovědí vedoucích osob slovenského povstání, přičemž třeba vybrat nejmarkantnější statě, to jest statě o úloze západních mocností a o úloze Sovětů, o které pojednal již Wolf. Úřední sdělení bude dodáno tisku v sobotu ráno prostřednictvím ČTK. Věc není vyřízena jedním článkem, naopak třeba se vrátit k bohatému materiálu v příštích dnech. – Pokud jde o křestní jméno Souhrady, jde o záměnu. Věc bude dnes nebo zítra objasněna a redakcím bude sděleno správné křestní jméno telefonicky. Na to rozdělil „Výňatky z výsledků“ mezi zástupce jednotlivých redakcí.

V Praze, 7. dubna 1945.

Melč³⁵

(Národní archiv, fond Moravec Emanuel (dříve fond SÚ MV č. 39), kart. 77

³⁵ *Vlastnoruční podpis.*

1945, duben 8., Praha

Úvodník šéfredaktora Večerního a Nedělního Českého slova Karla Wernera³⁶.

ŠEST TRPCE ZKLAMANÝCH

KAREL WERNER

Snad by se někomu na první pohled zdálo, že slovenský puč, který skončil tak neblaze zrovna 28. října loňského roku, není už vůbec aktuální dnes, kdy bolševici obsadili Bratislavu a kdy tedy už převážná část Slovenska je tak jako tak v jejich rukou. Ale právě naopak. Zrovna teď, kdy bolševické nebezpečí stojí před samotnými branami českomoravského životního prostoru, je na výsost zajímavé a poučné si blíže všimnout, jaké zkušenosti s nimi udělali před půl rokem jejich vlastní spojenci, tak zvaní „demokraté“, jejichž výpovědi vám tu dnes hodně podrobně předkládáme. Můžeme vám jen doporučit, abyste obětovali půlhodinku svého nedělního volna a pročetli si hodně bedlivě a hodně pozorně výroky generála Viesta a jeho pěti nejbližších spolupracovníků. Neboť nejsou to konec konců lidé leda jací. Viest sám byl přece jakýmsi „ministrem národní obrany“ v Benešově emigrantské „vládě“ a byl druhým nejvyšším velitelem povstaleckých vojsk. Druhý, generál Golian, byl náčelníkem Viestova štábu. Třetí, Jaroslav Krátký, byl spojovacím zpravodajským důstojníkem Benešovy „vlády“ k povstaleckému hnutí. Čtvrtý, Hynek Souhrada, byl poslán Benešem na Slovensko se zvláštními úkoly. Viestův pobočník Petro přišel zase z druhé strany, z tak zvané „čsl. brigády v Sovětském svazu“. Jediný civilista mezi nimi, bankéř Paulini, reprezentuje měštácký demokratický živel. Tedy společnost vybraná a velmi pestrá, především však všestranně informovaná.

³⁶ Karel Werner (20. 10. 1906 – 22. 4. 1947). 1941 – 30. 4. 1943 šéfredaktor *Poledního listu*, od 1. 5. 1943 šéfredaktor *Večerního Českého slova*, od 1. 2. 1945 též šéfredaktorem *Nedělního Českého slova*. Po válce odsouzen Národním soudem k trestu smrti a popraven.

Ti dva hlavní, Viest a Golian, nepadli ovšem do zajetí za zvlášť vojáckých okolností. Převlékli se do civilu a zalezli kamsi na vesnický seník, odkud byli německými vojáky málem vykouřeni. Vylezli totiž až tenkrát, když se jim pohrozilo, že ta bouda bude zapálena. Přesto bych jim chtěl po bedlivém pročtení jejich výpovědi přiznat, že při výslechu zachovali přímý postoj a přiznali se nepokrytě ke svému přesvědčení. Viest neponechal nikoho na pochybách, že je demokrat a že chtěl obnovení bývalé republiky. Také Golian zdůraznil, že není slovenský autonomista, nýbrž „Čechoslovák“, že má antipatii ke germánským národům, že však není rusofil. Krátký se označuje za „nacionálního Čecha“, odmítá bolševismus, je pro demokracii. Mladý Slovák Petro prohlašuje, že je panslavista. Tím větší cenu budou mít pro některé české lidi jejich výpovědi a jejich zkušenosti. Tady nejde o žádného redaktora nebo jiného českého aktivistu, pracujícího pro součinnost s Němci. Tito zajatí povstalci jistě nedělají žádnou „německou propagandu“, o které někteří lidé s oblibou mluví opovržlivě a v pochybnostech.

A přece všichni tito muži, kteří se pustili v marný a ztracený boj proti nynějšímu stavu, shodují se v jednom: v těžkém a hořkém zklamání nad všemi sliby, které byly českým důvěřivým lidem dávány ze všech Říši nepřátelských stran. Shodují se v roztrpčení nad neupřímností všech tak zvaných spojenců, ať jde o západní demokraty nebo o východní bolševiky. A konečně ať jde i o české emigrantské vedení. Už v samé české emigraci jsou poměry trapné. Kolik tam je politických skupin, co tam je nechtutných a ošklivých intrik, jaký tam zuří zákeřný boj všech proti všem. A této dusné atmosféry zneužívají tím nejohroženějším a nejprohnanějším způsobem pro sebe bolševici a Židé. V emigrantském vojstě dochází jejich vlivem k povstání a revoltám. Západní spojenci posílají české lidi do boje jako kanonenfutr,

³⁷ JUDr. Štefan Osuský (31. 3. 1889 – 14. 2. 1974). 1920–1939 československý vyslanec ve Francii. 1939–1940 člen Československého národního výboru v Paříži, 1940–1942 státní ministr československé exilové vlády v Londýně a člen Státní rady.

bez moderních zbraní a nejvýš s osmi až deseti patromi. Osuský³⁷ vydává brožury³⁸ proti Benešovi, dokud byl živ Hodža³⁹, nedodrží slovo dané Benešovi a táhne proti svému starému rivalovi za pomoci svých amerických krajanů, jiní a jiní se dělají pro sebe a vzájemně se potírající Národní rady rostou jako houby po dešti. Na východě, v řadách tak zv. „čsl. brigády v Sovětském svazu“ to není o nic lepší. Intriky na intriky, vzájemné špiclování a udávání. Bolševici zakazují Anglii a Americe, aby poslaly posily povstaleckým demokratům, sami je nechávají na holičkách a za jejich zády podporují proti nim bolševické partyzánské hordy. Celému povstání vpadají vzad, raději je ženou do katastrofy, jen aby při tom zničili své demokratické spojence a jsou pak první, kteří prchají z bojiště. Myslili si jistě už tenkrát, že až přijdou bolševická vojska, že už se na demokraty nebude musit brát vůbec žádný ohled a že se s nimi pak jak se patří po bolševicku zatočí. A za vším tím mravním bahnem se šklebí Žid.

Osudy těch šesti nejsou ojedinělé. To je jen šest z těch vpředu. Za nimi, stejně těžce zklamány, jsou zástupy drobných prostých svedených lidí. Začtete se pozorně do jejich zpovědi. Uděláte si z toho velmi jasný obrázek, jak by to u nás dopadlo, kdyby Říše nemohla náš prostor uhájit a kdyby se na naše území dostal nepřítel, ať už z východu nebo ze západu. Mnohá česká iluze a planá naděje se po přečtení výpovědi Viesta a jeho druhů rozplyne. Ale bude to zdravé vystřízlivění.

Šest výpovědí českých emigrantských předáků mluví jasnou řečí. Kdyby na českou půdu vstoupila sovětská vojska, je veta po nadějích na nějakou českou národní svébytnost. Není ani pomyšlení, že by tu mohl ještě

³⁸ *Jedná se o tyto publikace: „Řízená demokracie“ pri práci, Londýn: Pravda, 1942; Pravda vítází! (Pohľad do zrkadla druhého odboja.) Londýn: Pravda, 1942; Triedenie duchov nastalo, Londýn: Pravda, 1943.*

³⁹ *PhDr. Milan Hodža (1. 2. 1878 – 27. 6. 1944). 1935–1938 predseda československé vlády. 1939 bol zvolen predsedom Slovenskej národnej rady v Paríži. Odmítl spolupracovať s Edvardom Benešom a v roku 1941 odešiel do USA, kde v Clearwater zemrel.*

zdvihnout hlavu nějaký demokrat. Tady by pak rozhodoval už jen Gottwald⁴⁰, Šverma⁴¹, Való⁴², Slánský⁴³, Šmidke⁴⁴ a jak se ti všichni t. zv. „čeští“ bolševici jmenují. Beneše by brzy stihl osud Mannerheimův⁴⁵.

(Nedělní České slovo, r. XXXVII, č. 14, Praha 8. 4. 1945, s. 1, I.–III. vydání)

3

1945, duben 8., Praha

Nepodepsaný článek Nedělního Českého slova zpracovávající německé pokyny z tiskové porady ze dne 6. 4. 1945.

POHLED DO ZÁKULISÍ TAK ZVANÉHO ODBOJE. SVĚDECTVÍ ČESKÝCH EMIGRANTŮ

V české emigraci bují intriky a spory převážně osobního a stranického rázu – toho využívají vydatně Židi a bolševici ve prospěch svých temných cílů.

Po zdolání povstání na Slovensku byli 3. listopadu 1944 v oblasti bánskobystrické pátracím oddílem německé bezpečnostní policie dopadeni vojenští předáci povstání,

⁴⁰ Klement Gottwald (23. 11. 1896 – 14. 3. 1953). Vůdce komunistického odboje v Moskvě.

⁴¹ Jan Šverma (23. 3. 1901 – 10. 11. 1944). Člen komunistického odboje v Moskvě za 2. světové války; v září 1944 vyslán na Slovensko jako zástupce moskevského vedení KSČ. Zemřel při ústupu povstalců do hor.

⁴² Jozef Valo (7. 3. 1898 – 16. 2. 1978). Jeden z vedoucích činitelů KSČ v Londýně, člen exilové Státní rady v Londýně.

⁴³ Rudolf Slánský (31. 7. 1901 – 3. 12. 1952) 1938–1945 člen zahraničního vedení KSČ v Moskvě, z jehož pověření působil v době SNP v Hlavním štábu partyzánského hnutí na Slovensku.

⁴⁴ Karol Šmidke (21. 1. 1897 – 15. 12. 1952). Jeden ze dvou předsedů Slovenské národní rady v době Slovenského národního povstání, člen Rady obrany Slovenska, od listopadu 1944 v ilegilitě.

⁴⁵ Carl Gustav Emil Mannerheim (1867 – 1951). 1939–1944 vrchní velitel finské armády. 1944–1946 prezident republiky.

dosazení Londýnem, generálové Rudolf Viest a Jan Golian. Byli v civilním oděvu na útěku, prozradil je židovský plukovník-lékař, který zprvu s nimi uprchl.

Z okruhu jejich spolupracovníků byli dále dopadeni: major Jaroslav Krátký, spojovací důstojník k emigrantskému ministerstvu války v Londýně, major gen. št. Hynek Souhrada jako zvláštní pověřenec pro technické záležitosti, vyslaný z Londýna na Slovensko, nadporučík Michal Petro, pobočník generála Viesta, Viliam Paulini, finanční odborník povstalců. Soubor výpovědí jmenovaných osob, odevzdaný nyní v Praze zástupcům tisku, potvrzuje ve všech podstatných bodech vyličení pozadí a vývoje povstání, jak bylo na podzim roku 1944 podáno veřejnosti. Dopadení, zřejmě roztrpčení a hluboce zklamaní tím, co za povstání zažili, vypovídali veskrze ochotně a odpírali výpověď jen v takových bodech, kde se domnívali, že musí bráti osobní zřetel na spoluzúčastněné. Výpovědi obsahují mnoho podrobností, zaokrouhlujících celkový obraz povstání, odhalují souvislosti a ukazují v novém světle leckteré skutečnosti, o kterých až dosud byly jen vyslovovány dohady. Celkem znamenají výsledky výslechů, zvláště u Viesta který byl několik let „ministrem“ v Benešově londýnské emigrantské vládě, důležitý příspěvek k dějinám této války a poskytují zajímavé poučení o životě v nepřátelském táboře a hlavně v česko-slovenské emigraci.

Nejdůležitější všeobecné poznatky, vyplývající z dokumentárního materiálu jsou tyto:

1. Povstání na Slovensku nevzniklo z vnitřní nutnosti a nebylo naprosto pozdvižením slovenského národa, nýbrž bylo skoro výlučně zosnováno v nepřátelské cizině živly, slovenské zemi naprosto cizími. Londýn a Moskva sledovaly při tom značně rozdílné zájmy.
2. Povstání se vymklo ode dne, kdy vypuklo, Benešovu vedení. Hybnými živly nebyly národní síly, nýbrž partyzáni bolševického ražení, kteří proti úmyslu londýnské emigrace vyprovokovali předčasný začátek akce a v celém jejím průběhu byli ustavičně v ostrém rozporu s tak zvanou česko-slovenskou armádou a občanskými politiky „Slovenské národní rady“. V táboře partyzánů seskupovaly se za sovětoruského vedení zločinné živly nejrozumnější

ších národností, spatřující v povstání zvláště příznivou příležitost, aby mohly loupit, vraždit a plenit.

3. Nepřátelské mocnosti, které jsou za vypuknutí povstání odpovědný, podporovaly povstalce jen velmi nedostatečně a posléze je nechaly úplně na holičkách. Sovětský svaz nejevil – přesně jako tomu bylo ve Varšavě – žádný opravdový zájem na tom, aby se povstání zdařilo, a sledoval zřejmě s uspokojením, kterak krvácí ta složka slovenských povstalců, která byla ovlivňována z Londýna. Anglo-Američané na druhé straně musili velmi brzy seznat po počátečních pokusech řídit povstání, že sovětští činitelé považují Slovensko za svou oblast vlivu a že si vměšování Západu zakazují.

4. A tak povstání ztroskotalo v podstatě o vratkost československé koncepce Benešovy. Pokus, opět zavést demokratický režim minulosti, se musil tam stejně jako jinde roztříštit o cílevědomou politiku bolševismu, který je sice ochoten dávat sliby a sjednávat pakty, ale nehodlá strpět mocenské poměry, které nejsou jednoznačně usměrněny podle Kremlu. Slovenský národ musil za tento experiment svých zahraničních svůdců drazé zaplatit krví a majetkem.

V podrobnostech poskytují výpovědi vedoucích mužů někdejšího tak zvaného československého povstání na Slovensku neobyčejně zajímavé a poučné pohledy do zákulisí života české emigrace a také do vzájemného poměru velkých spojenců. Tak vyličil zejména generál Viest mnohé okolnosti víc než pozoruhodně.

KDO JE TO GENERÁL VIEST?

Z našich reportáží⁴⁶ o loňském slovenském puči je jméno Viest čtenářům už velmi dobře známo. V někdejším

⁴⁶ *Jedná se o následující Wernerovy reportáže: Žalostné konce puče. Večerní České slovo, r. XXVI, č. 258, 1. 11. 1944, s. 1; Tak vypadá „Partyzánsko“. Večerní České slovo, r. XXVI, č. 261, 4. 11. 1944, s. 1; Tam, kde býval blahobyť, zanechali záškodníci bídu. Večerní České slovo, r. XXVI, č. 263, 7. 11. 1944, s. 1; Po stopách záškodnických bojů. Večerní České slovo, r. XXVI, č. 264, 8. 11. 1944, s. 1; Jen jim to doma povězte, jaká je ta nová ČSR. Večerní České slovo,*

Československu to byl jediný generál-Slovák v tehdejší armádě. Patnáctého března 1939 převzala ho armáda slovenská jako divizního generála. Politicky činný nebyl, také nebyl politicky organizován, sympatizoval však se stranou národně demokratickou. 2. září 1939 emigroval, 15. září přijel do Paříže, jednal nejprve s Osuským, pak s generálem Ingrem⁴⁷ a s Benešem. Beneš ho později v Londýně jmenoval státním ministrem v „čsl. ministerstvu obrany v Londýně“.⁴⁸

r. XXVI, č. 265, 9. 11. 1944, s. 1; Pomahači partyzánů v slzách. Večerní České slovo, r. XXVI, č. 266, 10. 11. 1944, s. 1; Výprávení živnostníka v Banské Bystrici. Večerní České slovo, r. XXVI, č. 267, 11. 11. 1944, s. 1; Kotel u Sliačan a Donoval. Večerní České slovo, r. XXVI, č. 272, 17. 11. 1944, s. 1; Slovenský puč a my. Večerní České slovo, r. XXVI, č. 273, 18. 11. 1944, s. 1; Beneš se dal spočítat. Večerní České slovo, r. XXVI, č. 277, 23. 11. 1944, s. 1; Jeden z lesní skryše. Večerní České slovo, r. XXVI, č. 285, 2. 12. 1944, s. 1; Národní hra s ohněm. Večerní České slovo, r. XXVI, č. 291, 9. 12. 1944, str. 1.

⁴⁷ Sergěj Jan Ingr (2. 9. 1894 – 17. 6. 1956). 1940–1944 ministr národní obrany československé exilové vlády ve Velké Británii.

⁴⁸ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům: „Jednotlivě vypovídali: Viest Rudolf, Slovák, protestant, důstojník z povolání až do 15. 3. 1939 v čs. armádě, potom převzat do slov. armády. Od 1. 1. 1939 divizní generál. Dne 2. 9. 1939 emigroval, Benešem jmenován státním ministrem v „čsl. ministerstvu národní obrany v Londýně“ a vrchním velitelem povstání na Slovensku. Politické postavení (s. 3): Dosud nebyl aktivně činným na poli politiky. Politické smýšlení v duchu národně-demokratické strany. Neudržoval žádná spojení s určitými skupinami stran. Náboženství augsburský luterán, v povolání a politickém jednání není vázán nábožensky. Příslušnost ke slovenské branné moci (s. 9): Dne 15. 3. 1939 byl jsem převzat do slovenské branné moci a po krátké době byl jsem jmenován generálním inspektorem. V této své funkci jsem navštívil všechny své posádky, abych si mohl udělati obraz o jejich síle a ubytování. Na slovenské branné moci jsem měl zájem pouze jako důstojník a vojenský odborník. Jmenování Čatloše ministrem národní obrany si vysvětluji následovně: Čatloš byl čsl. MNO ustanoven styčným důstojníkem u autonomní slovenské vlády. V této funkci jednal později se slovenskými osobnostmi a dosáhl jejich důvěry, zatímco já, pořadím nejstarší slovenský důstojník, jsem neměl důvěru slovenské vlády. Politická činnost ve Francii (s. 13): Dne 15. 9. 1939 jsem přijel do Paříže a ihned po svém příjezdu jsem mluvil s vyslancem Osuským. Hned nato odebral jsem se ke gen. Ingrovi, který seděl ve vedlejší pokoji. Ingr se mezi ostatním zmínil, že byl ilegálně činný již v Protektorátě ▶

VIEST LÍČÍ POMĚRY V „ČSL. DIVIZI“ NA ZÁPADĚ

Asi pět až šest tisíc příslušníků t. zv. „čsl. divize“ bylo po pádu Francie dopraveno do Anglie. Každému bylo ponecháno na vůli, chce-li jít do Anglie, nebo zůstat ve Francii. Viest o tom vypráví doslova:

„Špatné hmotné poměry mužstva ve Francii, ať už šlo o finanční stránku, ubytování nebo výzbroj, a rychlé zhroucení Francie, ve kterou jsme skládali veliké naděje, měly za následek, že klesala morálka. Tohoto stavu začali potom využívat na jedné straně komunisté pro svou agitaci, na druhé straně živly, které svého času vstoupili do divize pouze z konjunkturálních důvodů.

Musilo proto býti asi 500 mužů, mezi nimi také několik záložních důstojníků, dopraveno do koncentračního tábora.

Na tomto místě bych se rád krátce zmínil o celkovém složení vojska. Průměrný věk byl poměrně vysoký, neodpovídal obvyklým poměrům v jiných armádách. Dále bylo procento inteligence příliš velké.

Také procento Židů neodpovídalo poměrům ve vlasti. Pokud si vzpomínám, bylo v legii asi 15 až 20 procent Židů.

Proti velkému procentu levicově orientovaných emigrantů byl počet lidí pocházejících z venkova neobyčejně malý. Mám za to, že právě toto složení přispělo velmi silně k zmíněné mravní krizi.⁴⁹

► a do ciziny že se odebral na výzvu Beneše. Nevylučuji, že při této příležitosti Ingr hovořil blíže o organizaci a jejich vedoucích. Nehledě k tomu, že se již na tyto podrobnosti nepamatují, zdá se mi, že bych se měl zmínit i o tom, že se již na tyto podrobnosti nepamatují, zdráhám se též prozradit své býv. přátele. První rozhovor s Benešem (s. 15): V rozhovoru s Benešem jsem tomuto referoval o situaci na Slovensku. Současně jsem jej informoval o poměrech v Protektorátě, pokud mi byly známy. Především jsem poukázal na to, že po Mnichovské dohodě velké procento obyvatelstva Čech a Moravy odsoudilo jeho politiku, jelikož se domnívali, že tato vedla k Mnichovské dohodě.“

⁴⁹ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi generála Viesta: „Československé legie v Anglii (s. 42): Po pádu Francie byly tam se nalézající československé divize o 5. – 6.000 příslušnicích převezeny do Anglie. Zbytek zůstal tehdy ve Francii. Tehdy bylo divizním rozkazem ponecháno na vůli jednotlivce, zda chce jeti do Anglie, nebo

LONDÝNSKÁ EMIGRACE SE RVALA MEZI SEBOU

Podle Viestovy výpovědi nebylo zpočátku v londýnské emigraci politických rozmlísek. Ale jen zpočátku. První vyskočili z této solidarity sociální demokraté, vedení bývalým ministrem Rudolfem Bechyně⁵⁰. Vytvořili vlastní skupinu. Po vstupu Sovětského svazu do války formovali se jako vlastní skupina komunisté. Dále byli v opozici generál Prchala⁵¹, který působil, jak známo, v posledních dnech bývalé republiky na Podkarpatské Rusi a pak uprchl do Polska. V Polsku podepsal prohlášení, že se podrobuje politickému vedení Benešovu, ale když přijel na západ, udělal se pro sebe a vytvořil si svou vlastní t. zv. Českou národní radu. Vedle něho byli v opozici poslanec František Schwarz⁵² a redaktor Emil Synek⁵³. Také

zda chce zůstat ve Francii. Tato skutečnost se podobala prakticky rozpuštění divize. Špatné poměry materiální v mužstvu ve Francii, ať se již týkalo po stránce finanční, ubytování nebo výzbroje a rychlý pád Francie, do které se vkládalo mnoho nadějí, mělo za následek, že přišlo k úpadku morálky. Tohoto začali na jedné straně využívat komunisté ke své agitaci a na straně druhé ony živly, které vstoupili do divize pouze z konjunkturálních zásad. Proto muselo být asi 500 mužů, mezi nimi též důstojníci v záloze, odsunuto do koncentračního tábora. Na tomto místě bych se chtěl zmínit docela krátce o celkovém složení vojska: Průměrné stáří bylo poměrně vysoké, neodpovídalo obvyklým poměrům v jiných armádách. Dále zde bylo velké procento inteligence. Rovněž procento Židů neodpovídalo poměrům ve vlasti. Pokud se pamatují, vstoupilo do armády asi 15–20% Židů. V porovnání k velkému procentu levicově orientovaným emigrantům byla číslce pocházejících z vlasti velmi malá. Jsem toho názoru, že právě toto spojení vyvolalo shora uvedenou morální krizi.“

⁵⁰ Rudolf Bechyně (6. 4. 1881 – 1. 1. 1948). Za první republiky dlouholetý ministr a náměstek předsedy vlády. 1940–1945 člen Státní rady v Londýně, 1940–1941 její předseda.

⁵¹ Generál Lev Prchala (23. 3. 1892 – 11. 6. 1963). Jeden z představitelů protibenešovské opozice v londýnském exilu.

⁵² František Schwarz (18. 10. 1891 – 20. 2. 1947). 1935 – 1939 člen Národního sjednocení a poslanec Národního shromáždění. Odpůrce přijetí mnichovské dohody. Od roku 1939 v exilu.

⁵³ Emil Synek (7. 9. 1903 – 12. 4. 1993). Za první republiky redaktor a odpovědný redaktor některých deníků koncernu Melantrich. V dubnu 1939 odešel do exilu do Francie. 1942 propuštěn z internačního tábora. Osobní tajemník předsedy exilové vlády, Jana Šrámka.

Slováci se postavili proti Benešovi, a to zejména Hodža, Osuský, Prídavok⁵⁴ a Greif. Hodža slíbil Benešovi, že nebude rozvíjet v Americe politickou činnost. Tento slib, jak výslovně uvádí Viest, Hodža však nedodržel. Propagoval mezi americkými Slováky slovenskou svébytnost. Většina amerických Slováků šla s ním proti Benešovi. Osuský vydal proti Benešovi dvě nebo tři brožury⁵⁵. Stal se sice v roce 1940 členem tak zvané prozatímní vlády jako „státní ministr“, ale byl potom po prudkých sporech z vlády vyloučen. Prídavok se zúčastnil v Paříži utvoření zvláštní Národní rady.⁵⁶

Celkem není z tohoto Viestova líčení docela jasné, kolik těch všelijakých národních rad bylo. Je však zřejmo, že jich bylo hned několik a že se vášnivě vzájemně potíraly.

⁵⁴ Peter Prídavok. 1938–1939 vedoucí tiskového odboru slovenské vlády a Slovenské tiskové kanceláře. Od roku 1939 v exilu.

⁵⁵ Viz odkaz č. 24.

⁵⁶ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi generála Viesta: „Politické skupiny mezi emigrací (s. 64): V čsl. emigraci nemohlo býti pozorováno ze začátku tvoření se politických skupin. Později to byli sociální demokrati pod vedením býv. ministra Bechyně, kteří se začali první oddělovati a tvořiti politickou skupinu. Po vstupu Ruska do války vystoupili jako nová politická skupina komunisté. V opozici stojí na české straně Prchala, Schwarz, Synek a na slovenské straně skupiny Prídavok, Greif a Osuský. Opozice gen. Prchalý spadá již do doby jeho pobytu v Polsku. Přesto, že podepsal prohlášení již tam, že se podrobuje politickému vedení Beneše, po svém příchodu na západ svůj dřívější čin nezměnil a vytvořil vlastní t. zv. Českou národní radu. Prídavok byl již v Paříži povolán k utvoření zvláštní národní rady. Skupinu samu pro sebe tvoří Osuský, který jako dlouholetý diplomat má mnohé známosti. Vydal 2 nebo 3 brožury proti Benešovi. V roce 1940 (chybí v překladu zřejmě slovo „byl“, pozn. P. Suka) jako státní ministr členem provizorní vlády, potom po mohutných rozepřích odstraněn a od té doby je ve veřejné opozici. Dr. Hodža žil v Londýně a dal Benešovi slib, že nebude v Americe politicky činným. Tento slib však nedodržel. Krátce po svém příchodu do Ameriky začal s politickou činností a propagací slovenské zvláštnosti. Většina Slováků žijících v Americe byli přívrženci Hodži.“

SPOJENCI MEZI SEBOU

O poměrech mezi spojenci vypovídá Viest – jak sám zdůrazňuje, jenom to, co ví z vlastní zkušenosti: Americké oddíly byly přijímány v Londýně nikoli s nadšením, ale přece blahovonně. Teprve způsob jejich chování a vystupování zavinil napjatý poměr mezi nimi a Angličany. „Poměr Anglie k Rusku“, praví Viest doslova, „se zrodil z nutnosti a mezi oběma spojenci není proto absolutní upřímnosti.“⁵⁷

VIEST LÍČÍ, JAK ZAČALO SLOVENSKÉ POSTÁNÍ

Počátek slovenského povstání v posledních dnech srpna minulého roku zastihl Viesta v Moskvě. Beneš ho jmenoval telegraficky vrchním velitelem povstalecké armády. Viest o tom vypráví: „V době, kdy jsem přijel na Slovensko, byla vojenská situace už velmi kritická. Bojové jednotky armády se skládaly pouze z pěchoty, která měla téměř jen lehké zbraně. Obrněných bojových vozů a děl bylo málo. Kromě toho bylo k dispozici ještě asi 22 strojů čsl. leteckého pluku. Politickou moc měla v rukou Slovenská národní rada.“

V čele bylo předsednictvo, které bylo potud zvláštní, že mělo dva předsedy, kteří se při zasedání vzájemně

⁵⁷ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi generála Viesta: „USA vojáci v Anglii (s. 75): Rovněž vojensky měla válka za následek značné změny v Anglii. O poměru Angličanů k americkým jednotkám mohu říci tolik, pokud jsem z vlastní skutečnosti mohl tento poměr studovat v Londýně. USA-oddíly nebyly v Londýně s nadšením přijaty, ale přesto mile. Teprve po chování a vystupování došlo k napjatému poměru s Angličany. Poměr Anglie k Polsku a Moskvě (s. 79): Poměr Anglie k Polsku je charakterizován poměrem Polska k Moskvě. Přesto, že Anglie na jedné straně podporuje vládu Polska v exilu, musí na druhé straně činit neustálé nátlak na polskou vládu dle přání příslušníků Sovětského svazu. Poměr Anglie k Rusku vznikl z potřeby, a proto není naprosté důvěry mezi těmito dvěma spojeneckými bratry.“

střídali. Byli to dr. Šrobár⁵⁸ za demokratický blok a Schmidke⁵⁹ za komunisty.

V Banské Bystrici jsem nabyl dojmu, že komunisté jsou velmi aktivní a energicky uplatňují své názory a požadavky. Později jsem získal dojem, že už po krátké době, především následkem netaktického postupu partyzánů, ztratili sympatie širokých mas, které zpočátku nepochybně měli. Již tehdy, když jsem přijel do Banské Bystrice byly velmi časté stížnosti na chování partyzánů, kteří postupovali bezohledně proti obyvatelstvu.”⁶⁰

⁵⁸ MUDr. Vavro Šrobár (9. 8. 1867 – 6. 12. 1950). Od roku 1943 účastník slovenského odboje. Považovaný za tzv. Benešova člověka. 1. 9. 1944 se stal členem Slovenské národní rady, spolu s Karolem Šmidkem jeden z jejích dvou předsedů. Od poloviny září 1944 člen a čestný předseda Demokratické strany. 20. 10. 1944 odletěl s delegací SNR pro osvobozená území do SSSR.

⁵⁹ Správně Šmidke, rovněž tak v dalších částech textu.

⁶⁰ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi generála Viesta: „Průběh povstání: (s. 97): Krátce po svém příchodu do Moskvy obdržel jsem zprávu, že na Slovensku vypuklo povstání. Bezprostředním podnětem k tomu byla zesílená činnost partyzánská činnost. (Zde omylem dvakrát použito slovo „činnost“ – pozn. P. Suka) Mezi 6. a 10. zářím obdržel jsem z Londýna radiodepeši, že jsem byl navržen jako vrchní velitel povstalecké armády. Několik dní nato přišla od Beneše depeše, která obsahovala oficiální jmenování. Tehdy měla být nasazena československá brigáda (paradesantní brigáda) a československý oddíl letectva, nacházející se v Sovětském svazu. Dále byly dány sliby ohledně materiální pomoci. V době, kdy jsem přišel na Slovensko, byla již situace vojenská velmi kritická. Bojové jednotky armády se skládaly pouze z pěchoty, které kromě toho byly zastoupeny pouze lehkými zbraněmi. Bylo k dispozici pouze 14 tanků a 30 střeleckých pluků. Kromě toho bylo zde 20 strojů českoslov. leteckého pluku a několik zastaralých slovenských strojů, které se již nehodily k nasazení do boje. Velení nad armádou jsem po svém příchodu převzal od gen. Goliana, který byl mým zástupcem. Politickou moc měla v rukou Slovenská národní rada. Přesný způsob jejího složení není mi znám. V čele stálo prezidium, které se projevovalo kuriozitou, že mělo 2 předsedy, kteří se při zasedáních střídavě měnili. Byl to Dr. Šrobár za demokratický blok a Schmidke za komunisty. Celkový dojem, který jsem na začátku získal, byl, že komunisté jsou velmi aktivní a že prosazují svoje názory a požadavky energicky. Později jsem měl ten názor, že již po krátké době, především jako následek netaktického podnikání partyzánů ztratili v širokých vrstvách sympatie, které na začátku bezpochyby měli. Již v tuto dobu, kdy jsem přijel do B. Bystrice, docházely velmi často stížnosti o chování partyzánů vůči obyvatelstvu, a to na územích obsazených povstaleckou slovenskou armádou.“

ANGLIE POVAŽUJE SLOVENSKO ZA SOVĚTSKOU ZÁJMOVOU SFÉRU

Viest praví: „Podpora, kterou nám poskytla cizina, byla naprosto nedostatečná. Rusko dodalo kromě 2. brigády, jejíž nasazení se velmi opozdilo, pouze čsl. letecký pluk a poměrně málo zbraní. Pokud si vzpomínám, bylo dáno k dispozici pouze asi 150 protipancéřových pušek, ovšem několik tisíc min., z 5000 žádaných pušek jen asi 350 a žádání bitevní letci vůbec ne.

Kromě toho byla ještě část shozené výzbroje ukradena partyzány. Od Angličanů jsme nedostali vůbec žádnou podporu.

Američané nám dodali jen 140 protipancéřových pušek a sanitní materiál. To, že nám Angličané neposkytnou žádnou pomoc, vysvětlují si tím, že Anglie považuje tuto oblast za sovětskou zájmovou sféru a pomoc poskytuje pouze se svolením Moskvy.”⁶¹

LEVIČÁCKÁ DELEGACE UTÍKÁ PŘED NĚMCI

Dále pokračuje Viest: „Čsl. vládní delegace přibyla do Banské Bystrice den po mně, tedy 7. X. Myslím, že bývalý komunistický poslanec Šverma byl v Banské Bystrici již před tímto datem. Jeho přítomnost si vysvětlují osobně tím, že Moskva chtěla mít v této delegaci zástupce, který měl především dávat pozor na to, co tato delegace dělá.

Levice byla tedy v Banské Bystrici velmi silně zastoupena, a to jednak oběma komunisty Švermou a Való,

⁶¹ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi generála Viesta: *Pomoc, která nepřišla* (s. 104): *Pomoc, která nám byla slíbena cizinou, byla naprosto nedostačující. Rusko dodalo kromě 2. brigády, jejíž zasazení se zdrželo, pouze československý letecký pluk a poměrně málo výzbroje. Tak byly dány k dispozici, pokud se pamatují, pouze 150 pancéřových pušek, především 1000 min, z 5.000 žádaných zbraní pouze 350, žádaná bojová letadla vůbec ne. K tomu přišlo ještě to, že shozená výzbroj byla ukradena partyzány. Z anglické strany se nám nedostalo vůbec žádné pomoci. Američané nám dodali pouze 140 pancéřových pušek a sanitní materiál. Nedoštění anglické pomoci si vysvětlují tím, že Anglie se dívá na toto území jako na sovětskou zájmovou sféru a pomoc poskytne pouze se souhlasem Moskvy.“*

a jednak sociálními demokraty Němcem⁶² a Laušmanem⁶³. Z toho je patrné, že levice měla převahu. Já sám jsem měl zájem o to, aby tato delegace co možno brzy opět zmizela, poněvadž tam neměla co pohledávat. 22. a 23. října odebrala se potom do Lvova. Nepovažuji za vyloučeno, že příčinu jejího odjezdu je třeba hledati v tom, že se bála německého postupu."⁶⁴

PARTYZÁNI ŘÁDILI PODLE ROZKAZU Z KYJEVA

O spolupráci s partyzány prohlásil Viest: „Počet partyzánů lze odhadovati asi na 12.000. Byli rozděleni v různé oddíly různě silné a rozmanitě organizované. Oddíl ruského kapitána Jegorova⁶⁵ měl prý 3.000 lidí, kdežto některé jiné oddíly měly mnohdy pouze několik set mužů.

V čele partyzánů stál štáb, který, pokud vím, dostával direktivy z Kyjeva.

⁶² František Němec (20. 5. 1898 – 19. 3. 1963). Od srpna 1944 v čele československé vládní delegace pro osvobozená území.

⁶³ Bohumil Laušman (30. 8. 1903 – 9. 5. 1963). Člen exilové Státní rady v Londýně, 1944–1945 člen vládní delegace pro osvobozená území.

⁶⁴ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi generála Viesta: Tzv. československá vládní delegace neví-tána - převaha komunistického vlivu (s. 107): Jak jsem se již zmínil, přijela den po mně vládní delegace do B. Bystrice, tedy dne 7. 10. Domnívám se, že býv. KSČ poslanec Šverma byl již v tuto dobu přítomen v B. Bystrici. Jeho přítomnost si vysvětluji podle osobního názoru tím, že Moskva chtěla mít v delegaci zástupce, který měl především dávat pozor na to, co tato delegace tam dělá. Levice byla tedy v B. Bystrici velmi silně zastoupena na jedné straně komunisty Švermou a Valo a na druhé straně soc. dem. Němcem a Laušmanem. Z toho je vidět, že tito měli převahu. Já sám jsem měl zájem na tom, aby tato delegace pokud možno brzo zmizela, jelikož tam neměla co pohledávat. Dne 22. a 23. 10. se odebrala tato delegace do Lamberg /Lwov?/. Nepokládám za vyloučeno, že důvod jejich odcestování spočívá v tom, že měli strach před německým zákrokem. “

⁶⁵ Kapitán Alexej Semionovič Jegorov (22. 11. 1914 – 14. 4. 1970). Velitel sovětské ukrajinské diverzní skupiny v Černigovské partyzánské brigádě A. F. Fjodorova. 1944 velitel jedné z partyzánských skupin vysazených na Slovensku, velitel 1. čs. partyzánské brigády J. V. Stalina.

Některé oddíly nebyly podřízeny štábu v Banské Bystrici, nýbrž dostávaly prý rozkazy přímo z Moskvy. Není mi známo, komu vlastně podléhaly a jaké úkoly jim byly svěřeny. Víím pouze, že právě s těmito oddíly jsme měli velké potíže, protože vystupovaly velmi bezohledně a neukázněně.

Partyzáni nemají ani program, ani cíl. Masa těchto partyzánů ovšem chce snad bojovat pro národní cíle a zájmy, ale je jí neznámo, že vedení je čistě komunistické."⁶⁶

KDO JE TO JAN GOLIAN?

Jak známo, byl vedle generála Viesta zatčen v jedné vesnici na seníku také šéf jeho štábu, generál Jan Golian. Je to Slovák, bývalý čsl. a od 15. března 1939 slovenský důstojník, podplukovník generálního štábu. Byl proti autonomii Slovenska, smýšlením „Čechoslovák“. Prohlašuje, že je odpůrcem germánských národů, ale není stoupencem nějaké slovanské myšlenky, naopak ruské vedení zásadně odmítá. Do styku s povstalci se dostal už 20. dubna 1944, kdy k němu přišel do bytu jeho známý, podplukovník Vesel⁶⁷, který mu představil štábního ka-

⁶⁶ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi generála Viesta: *Poměr k partyzánům* (s. 113): Než budu hovořit o příčinách rychlého zhroucení, chtěl bych nastínit krátce spolupráci s partyzány. Jak jsem již uvedl, byla čísllice partyzánů asi 12.000. Byli v různých odděleních o různé síle a organizaci. Oddělení ruského kapitána Jegorova obsahovalo údajně 3.000 osob, zatímco ostatní oddělení, jejichž jména neznám, obsahovaly kolikrát pouze 100 osob. V čele partyzánů byl štáb, který, pokud víím, dostával své směrnice z Kyjeva. Jednotlivá oddělení nebyla podřízena štábu v B. Bystrici, nýbrž dostávala údajně pokyny přímo z Moskvy. Není mi známo, komu byli vlastně podřízeni a jakými úkoly byli pověřeni. Víím pouze, že právě s těmito jsme měli největší potíže, jelikož postupovali velmi bezohledně a nedisciplinovaně. *Motivy o pohybu band* (s. 121): Bandy neměly žádný program a cíl. Masa band chtěla se zasadit pouze o národní cíle a požadavky, není mi však známo, že toto vedení bylo spravováno čistě komunisticky.“

⁶⁷ Milan Vesel (25. 3. 1903 – 26. 9. 1984). Velitel vojenské posádky v Banské Bystrici. Byl v čele delegace povstalců při jednání v Kyjevě.

pitána Krátkého, spojovacího důstojníka z Londýna. Ten mu potvrdil, že on, Golian, je vyhlédnut pro vojenské přípravy k povstání na Slovensku. Benešova emigrantská vláda ho pak jmenovala a povýšila na generála.⁶⁸

ZLOČINCI JAKO PARTYZÁNI

Golian věděl, že už od roku 1943 jsou na Slovensku partyzánské bandy a praví o nich doslova: „Šlo v podstatě o ruské válečné zajatce, kteří uprchli ze zajateckých táborů v Generálním Gouvernementu a v Řiši. Postupem doby připojily se k nim také zločinné živly, které se tak vyhnuly zatčení.“⁶⁹

NA RADU Z LONDÝNA POLOVINA BOLŠEVIKŮ V NÁROD. VÝBORECH

Už při prvním rozhovoru Goliana s Veselem a Krátkým byla řeč o tom, že v každém místě má být i radu z Londýna utvořen tak zvaný Národní výbor. „Přitom existo-

⁶⁸ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům: „Golian Jan, Slovák, řím. kat., důstojník z pov. v čsl. armádě a od 15. 5. ve slovenské armádě. Zde dne 1. 1. 1943 povýšen na plukovníka generálního štábu, od 1. 1. 1944 šéfem štábu u nejvyššího velitelství slovenské branné moci. Vládou v exilu – Benešem jmenován vedoucím příprav povstání a povýšen na generála... Jmenování vedoucím vojenských příprav (s. 23): Kolem 20. 4. 1944 přišel do mého bytu plukovník Vesel v doprovodu mně neznámého pána, kterého mi představil jako štábního kapitána Krátkého – spojovacího důstojníka s Londýnem. – Tento mi potvrdil, že jsem byl vyhlédnut pro vojenské přípravy povstání na Slovensku. (Asi 14 dní později došlo jmenování rádiogramem z Londýna).

⁶⁹ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi generála Goliana: Povstání partyzánů (s. 16): O tom, že se na východním Slovensku zdržují partyzáni, jsem se dověděl poprvé na podzim 1943. Přitom se jednalo v podstatě o ruské válečné zajatce, kteří utekli ze zajateckých táborů v Generálním Gouvernementu a Řiši. Jejich počet byl však v tuto dobu ještě nepatrný. Během doby se k těmto přidaly též živly kriminální, které takto unikly zatčení bezpečnostními orgány. V této době nebyly podnikány vojenské akce proti partyzánům. Pátrání po těchto v lesích se nalézajících uprchlících podléhalo bezpečnostním úřadům. Teprve v roce 1944, když následovaly výsady prováděné Sověty, mohlo se mluvit o organizovaném partyzánském hnutí.“

val úmysl," praví Golian, „tvořiti národní výbory tak, aby ostatní politické strany byly zastoupeny v každém národním výboru, a to nejméně 50%, kdežto druhá polovina se měla skládati z komunistických členů. Počátkem července 1944 přišla z Londýna odpověď, že můj plán je schválen, jen prý má býti iniciativnější. Žádali od nás ofenzivnější ráz."⁷⁰

MOSKVA PROVOKUJE K TOMU, ABY SE ZAČALO PŘEDČASNĚ

Golian vypráví dále: „Poněvadž činnost partyzánů a jejich počet na Slovensku stále vzrůstaly a znamenaly pro nás nebezpečí, a protože jsme se musili obávat, že budou pracovati proti nám, vyzval jsem Schmidka, (komunistického slovenského poslance, předsedu t. zv. partyzánských rad, pozn. red.), aby se zasadil o to, aby skupiny partyzánů byly podřízeny vojenskému velení. Schmidke sdílel můj názor.

SPOJENÍ S PARTYZÁNSKÝMI SKUPINAMI VŠAK NEKLAPALO.

Oznámil jsem, že naše práce nejsou ještě skončeny. Upozornil jsem ještě na potíže, které působí partyzáni, a zmínil jsem se o svých obavách, že jestliže tato činnost neustane, uvrhnou nás předčasně do konfliktu. Naše vojenská skupina byla toho názoru, že do září 1944 budeme hotovi s přípravami.

Partyzáni nám však udělali čáru přes rozpočet tím, že čím dále tím častěji přepadali naše skladiště zbraní a materiálu. Sestupovali z hor do údolí a do vesnic, přepadali Němce a terorizovali také ostatní obyvatelstvo.

⁷⁰ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi generála Goliana: V národním výboru z 50% komunisté (s. 29): *Ještě bych chtěl dodat, že při této poradě byla též řeč o tom, že dle rady z Londýna má býti v každém místě utvořen t. zv. národní výbor. K tomu byl plán budovati národní výbory tak, že ostatní politické strany mají býti zastoupeny v každém národním výboru, a sice nejméně 50%, zatímco ostatní polovina má se skládati z komunistických spolučlenů. Londýn žádá více ofenzivního charakteru* (s. 39): *Začátkem července 1944 přišla z Londýna odpověď, že můj plán je schválen, ale že má prokazovati více iniciativy. Byl od nás požadován větší ofenzivní charakter.*“

Situace byla už v červenci 1944 vážná. Prosil jsem Londýn, aby působil v Moskvě k tomu, aby činnost partyzánů na Slovensku byla alespoň na nějakou dobu zastavena.

Dostal jsem z Londýna odpověď, že Sověty určily už Slovensko jako partyzánskou oblast, a proto nelze prý už diskutovat o zastavení činnosti partyzánů.

Bylo mi nařízeno, abych se dohodl s partyzány sám. Schmidke a dr. Fereinčík⁷¹, kteří odjeli v té věci vyjednávat do Moskvy, sdělili po svém návratu, že byli v Moskvě chladně přijati. Deset dní prý s nimi vůbec nemluvili.⁷²

⁷¹ Správně Ferjenčík. Mikuláš Ferjenčík (5. 12. 1904 – 4. 3. 1988). Jako blízký spolupracovník a zástupce generála Jána Goliana se podílel na přípravě Slovenského národního povstání. Po jeho vypuknutí pověřenec pro národní obranu.

⁷² Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi generála Goliana: Činnost partyzánů nebezpečím (s. 48): Jelikož činnost partyzánů a jejich počet na Slovensku stále rostly a znamenaly pro nás nebezpečí a museli jsme se obávat, že budou pracovat proti nám, vyzval jsem Schmidkeho, aby se zasadil o to, aby skupiny partyzánů byly postaveny pod vojenské velení. Smidke se shodoval s mým názorem. Spojení k partyzánským skupinám však neklapalo. Golian varuje před předčasným začátkem (s. 51): Sdělil jsem, že naše práce nejsou ještě skončeny. Upozornil jsem též na těžkosti, které zapříčiňovali partyzáni a zmínil jsem se o svých námitkách, že když tato činnost nepřestane, povede tato k předčasnému konfliktu. Moskva provokuje pomocí partyzánů k předčasnému začátku (s. 55): U vojenských skupin panoval názor, že do září 1944 budeme hotovi se svými přípravami. Partyzáni nám však udělali škrt přes rozpočet, jelikož stále častěji přepadali naše skladiště se zbraněmi a materiálem. Sestupovali z hor do údolí a vesnic, přepadávali Němce a terorizovali rovněž ostatní obyvatelstvo. Situace byla již vážná v červenci 1944. Pomocí rádia prosil jsem v Londýně, aby vynutili v Moskvě aspoň na určitou dobu zastavení činnosti partyzánů na Slovensku. Asi 10 dní později dostal jsem z Londýna odpověď, že Slovensko je Sověty ustanoveno jako partyzánské území, a proto se nenechá o zastavení partyzánské činnosti hovořit. Bylo mi nařízeno, abych dosáhl sám nějakého ujednání s partyzány. Slovenská delegace v Moskvě přijata chladně (s. 57): Po jejím návratu hlásil Schmidke a Dr. Ferjenčík, že byli v Moskvě chladně přijati. Během 10 dnů nebylo s nimi vůbec jednáno. “

S PARTYZÁNY NENÍ MOŽNÁ SPOLUPRÁCE

„Abych jednal ve smyslu londýnského pokynu o spolupráci s partyzány“, pokračoval Golian, „a dosáhl alespoň částečné dohody s partyzánskými skupinami, vstoupil jsem do styku s partyzánským vedoucím, ruským podplukovníkem Veličkou⁷³. Schůzky se zúčastnili také neznámý ruský kapitán a neznámý ruský poručík. Žádal jsem je, aby prozatím neprováděli kyjevské rozkazy, týkající se rozvinutí činnosti partyzánů, poněvadž my bychom musili jinak počítat s předčasným vypuknutím povstání a naše přípravy nejsou ještě tak daleko, abychom mohli klásti úspěšný odpor. Podplukovník Velička slíbil, že bude respektovat mou prosbu a nepodnikne prozatím žádné akce. Asi dva dny poté jsme vstoupili do styku s jiným partyzánským předákem, ruským kapitánem Jegorovem. S kapitánem Jegorovem byla sjednána dohoda jako s podplukovníkem Veličkou.

Sliby partyzánských vedoucích neměly však významu, neboť partyzáni dělali stejně jako dříve, co chtěli. V polovině srpna 1944 jsem telegrafoval do Londýna, že pro činnost partyzánů nám hrozí obsazení německou brannou mocí. Dostal jsem z Londýna odpověď, že Beneš mi nařizuje, abychom rozhodně nestrpěli obsazení Slovenska bez boje. Činnost partyzánů se stále stupňovala, takže obsadili nejen vesnice, nýbrž začali obsazovat také města. Dělali velmi čilou propagandu.”⁷⁴

⁷³ Pjotr Alexejevič Veličko (1911 – 6. 1984). Sovětský partyzánský velitel. V době SNP velel I. československé partyzánské brigádě M. R. Štefánika.

⁷⁴ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi generála Goliana: Ujednání s partyzány – hovořeno do větru (s. 60): Abych splnil pokyn z Londýna ohledně spolupráce s partyzány a abych docílil aspoň částečnou dohodu se skupinami partyzánů, dosáhl jsem spojení s vedoucím partyzánů, ruským pplk. Veličkou (správně Veličkou, jedná se o doslovný přepis z německého dokumentu, pozn. P. Suka). Setkání se zúčastnil ruský pplk. Velička, neznámý ruský kapitán a jeden neznámý ruský poručík. Žádal jsem je, aby zatím neprováděli rozkazy dané z Kyjeva za účelem vývoje partyzánské činnosti, jelikož musíme potom počítati s předčasným vypuknutím (v českém překladu schází slovo „povstání“, pozn. P. Suka) a naše přípravy nepokročily tak daleko, aby mohl být kladen odpor. Pplk. Velička slíbil, že bude respektovati moje prosby a prozatím od akcí upustí. Asi za dva dny na to dostali jsme spojení s dalším vedoucím partyzánů, ruským kapitánem Jegorovem. ►

Přiznačné pro Golianův charakter je toto jeho vlastní doznání: „Od 17. ledna 1944 byl vrchním velitelem slovenského vojska v Banské Bystrici generál Turanec⁷⁵. Byl naprosto oddán vládě a byl zásadním odpůrcem čsl. ideologie a Čechů. Z uvedených důvodů byl také velkým odpůrcem partyzánského hnutí a postupoval proti partyzánům nejostřejšími prostředky. Partyzáni byli tím velmi rozhořčení a rozhodli se, že se generálu Turanecovi pomstí. Generál Turanec si byl vědom, že mu od partyzánů hrozí velké nebezpečí. 28. srpna 1944 ohlásil telefonicky, že má v úmyslu přijeti do Banské Bystrice.

Oznámil jsem tuto zprávu – dozrává Golian doslova – partyzánům prostřednictvím podplukovníka Hanuše. Když generál Turanec přistál, byl na silnici do Banské Bystrice partyzány zajat a odvečen do hor.”⁷⁶

► *S kpt. Jegorovem byla vedena tatáž jednání, jako s pplk. Velickou. Ale sliby partyzánských vedoucích byly hovořeny do větru, protože dělali, co chtěli jako předtím. V půli srpna 1944 vysílal jsem do Londýna, že kvůli partyzánské činnosti stojíme před obsazením německou brannou mocí. Týden později obdržel jsem z Londýna rádio-depeši, že Beneš mi dává rozkaz, že za žádných okolností nesmíme připustit obsazení bez boje. Partyzánská činnost se stále stupňovala tak, že neobsazovali pouze vesnice, nýbrž začali i s obsazováním měst. Partyzáni vyvíjeli velmi čilou propagandu proti slovenským důstojníkům, kteří byli úplně bezmocni. U asistenčních odděleních okresních úřadů jednalo se o způsob rychlých velitelství. V podstatě mohl to být podnět těchto rozšířených partyzánských prací.“*

⁷⁵ Jozef Turanec (1892–1957). 1941–1942 velitel Rychlé divize, od léta 1944 vedl akce proti partyzánům. Od 26. 8. 1944 velitel Slovenské armády. Bliže viz Jašek, Peter: *Generál Jozef Turanec. Paměť národa* 1, 2008, s. 4–22.

⁷⁶ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi generála Goliana: *Průvrženec vlády, generál Turanec zrazen partyzánům* (s. 66): Ku konci této kapitoly musím se ještě zmíniti o osobě gen. Turance. Od 17. ledna 1944 byl gen. Turanec vrchním velitelem vojska v B. Bystrici, kde jsem sloužil jako šéf štábu. Zda Turanec něco věděl o přípravách povstání, které se tvořily mezi důstojnickým sborem, nemohu říci. Nepřícházel v úvahu jako spolupracovník, jelikož byl naprosto oddán vládě a byl proti československé ideologii a jako takový proti češství zaujat. Z uvedených důvodů byl rovněž velkým nepřítelem partyzánů a šel proti nim s nejostřejšími prostředky.

ZRAZENÝ ZRÁDCE

„Třetího dne po povstání objevil se u mne,“ vypráví dále Golian, v „Banské Bystrici generál Čatloš“⁷⁷ a pozdravil mě slovy, že jsme to s převratem dobře provedli a že se hlásí u mne k spolupráci. Dal jsem mu na srozuměnou, že jeho spolupráce nepřichází v úvahu. Mezitím bratislavská vládní vysílačka oznámila, že Čatloš byl pro přípravu velezrady degradován na obyčejného vojáka. Za nějaký čas poté si dal koupiti civilní oděv a pohyboval se potom už jen v civilních šatech. 3. září 1944 se u mne objevil kapitán Jegorov a vyprosil si dovození mluvit s Čatlošem. Jegorov a Čatloš hovořili spolu asi hodinu a rozloučili se přátelsky. Příštího dne se objevil Jegorov s dopisem od generála Turance, adresovaným generálu Čatlošovi. Čatloš mi dal později čisti tento dopis, v němž Turanec psal, že se mu dobře vede, že s ním nakládají velmi dobře, že udělal velkou chybu, že potíral partyzány, které nyní poznal jako dobré lidi. atd. Na konci žádal Turanec generála Čatloše, aby jej vyhledal.

Bylo mi známo, že Čatloš má býti tímto dopisem vlákn do léčky, neboť Jegorov mi už den předtím sdělil, že na rozkaz Moskvy chce dostati Čatloše do své moci. Čatloš krátce poté, když se byl seznámil s obsahem dopisu, odešel a už se nevrátil. Později jsem se dověděl,

Nad tím byli partyzáni velmi pohoršeni a rozhodli se, že se gen. Turancovi pomstí. Generál Turanec si byl toho vědom, že mu ze strany partyzánů hrozí velké nebezpečí. Generál Turanec se telefonicky ohlásil, že má v úmyslu přijít dne 28. 8. 1944 do B. Bystrice. Prostřednictvím npor. Hanuse podal jsem tuto zprávu partyzánům. Když generál Turanec přistál, byl na cestě do B. Bystrice partyzány chycen a zavlčen do hor.“

⁷⁷ Ferdinand Čatloš (7. 10. 1895 – 16. 10. 1972). 1939–1944 ministr národní obrany Slovenské republiky, 29. 8. 1944 ve svém projevu v bratislavském rozhlasu vyzval slovenskou armádu, aby nekladla odpor německé armádě, která začala obsazovat Slovensko. 2. září však odjel do Banské Bystrice, kde byl zatčen a převezen s generálem Turancem do Sovětského svazu. Blíže o jeho osudech viz např. Štefanský, Václav: *Generál Ferdinand Čatloš*. Bratislava 1998, s. 72, Jablonický, Jozef: *Povstane bez legend*. Bratislava 1990, s. 253–254, Lacko, Martin: *Slovenské národné povstane*. Bratislava 2008, s. 96–97.

že oba generálové byli na rozkaz Moskvy dopraveni do Kyjeva."⁷⁸

MOSKVA ZAKAZUJE ANGLO-AMERICKOU POMOC

Zajímavá je také tato pasáž Golianovy výpovědi: „20. září 1944 přiletěli angličtí důstojníci-pozorovatelé. Jejich činnost u nás byla pouze zpravodajská. 7. října 1944 přiletělo šest čtyřmotorových letadel, doprovázených třiceti stíhacími letci. Těmito letadly přibyli anglický plukovník Threlfall a bývalý čsl. podplukovník Souhrada. Vyložil jsem jim naši vojenskou situaci a sdělil, že bez cizí pomoci můžeme klásti odpor ještě nejvýše dva až tři týdny.

Threlfall mi sdělil, že při vypuknutí povstání měli v Anglii v úmyslu nasadit na Slovensku dvě padákové divize. Sověty se však ohradily proti tomuto nasazení, poněvadž prohlásily Slovensko za sféru ruského vlivu."⁷⁹

⁷⁸ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi generála Goliana: *Dvounásobný zrádce Čatloš vlákán do léčky* (s. 12): *Třetí den po povstání objevil se u mne generál Čatloš a pozdravil mne slovy, že jsme to s převratem udělali dobře a že se u mne hlásí ke spolupráci. Dal jsem mu na srozuměnou, že spolupráce z jeho strany nepřichází v úvahu. Mezitím bylo bratislavským vládním vysílačem oznámeno, že Čatloš byl degradován na obyčejného vojáka vzhledem k přípravě zrady. Později na to nechal si koupiti civilní oblek a od té doby se pohyboval pouze v civilu. Dne 3. září 1944 objevil se kpt. Jedorov u mne a vyprosil si dovolení, aby mohl mluvit s Čatlošem. Jedorov a Čatloš se bavili asi hodinu a přátelsky se rozloučili. Den na to objevil se Jedorov s dopisem od generála Turance, který byl adresován Čatlošovi. Čatloš mi dal později dopis přečíst, ve kterém Turanec psal, že se mu dobře daří, že je s ním velmi dobře zacházeno a že udělal velikou chybu, že bojoval proti partyzánům, které jsem nyní poznal jako dobré lidi, atd. Ku konci žádá Turanec Čatloše, aby ho vyhledal za účelem rozmluvy. Bylo mi známo, že Čatloš má být tímto dopisem vlákán do léčky, protože Jedorov mi již den před tím sdělil, že na rozkaz Moskvy chce vzít Čatloše pod svoji moc. Čatloš se na krátkou dobu potom vzdálil, jakmile vzal dopis s jeho obsahem na vědomí, a více se nevrátil. Později jsem se dověděl, že oba generálové na rozkaz Moskvy byli zatím dopraveni do Kyjeva.“*

⁷⁹ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi generála Goliana: *Neinteresovaná americká vojenská mi-*

JAK BYLI VIEST A GOLIAN CHYCENI - ZRAZENI ŽIDEM

Senzační je Golianovo vyprávění, jak byli spolu s Viestem chyceni. Říká o tom: „Den před koncem přišel k nám bývalý čsl. podplukovník – doktor, Žid – jméno mi není známo. O jeho osobě mohu udati jen tolik, že ve staré čsl. armádě byl prý šéflékařem. Generál Viest, jmenovaný plukovník a já, jakož i čtyři vojáci jsme prchali lesem. U neznámého sedláka jsme spali na seníku až do 13 hodin 3. listopadu 1944. Jmenovaní čtyři vojáci opatřili zatím od vesnických obyvatelů civilní šaty, které jsme oblékli. V noci z 2. na 3. listopadu 1944 se židovskému podplukovníkovi udělalo velmi špatně a poněvadž slovenští domácí lidé měli strach, že zemře, odevzdali ho německým vojákům, aby si ušetřili nepříjemnosti. U německé jednotky byl Žid vyslýchán a prozradil náš úkryt.“⁸⁰

se (s. 79): Dne 20. 9. 1944 přiletěla americká vojenská mise. Její úkol spočíval v tom, vysílati zprávy svým jednotkám v Itálii. Měla ještě úkol, přezkoušeti hospodářské a obchodní možnosti po válce. Též anglická vojenská mise pouze k pozorování (s. 79): Dne 28. 9. 1944 přišli angličtí pozorovací důstojníci. Vývějeli u nás pouze činnost za účelem podávání zpráv. Moskva zakazuje anglo-americkou pomoc (s. 80): Dne 7. 10. 1944 přiletělo 6 čtyřmotorových letadel v doprovodu 30 stíhaček. Tímto letadlem se dostavil plk. Threlfall a býv. pplk. Souhrada. Vysvětlil jsem naši vojenskou situaci a sdělil, že bez cizí pomoci můžeme klásti odpor nanejvýš 2–3 týdny. Threlfall mi sdělil, že při vypuknutí povstání se v Anglii zamýšlelo zasaditi na Slovensku 2 divize parašutistů. Sověty se proti tomuto nasazení zpěchovali, jelikož Slovensko prohlásili za ruské zájmové území.“

⁸⁰ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi generála Goliana: Golian zrazen jedním židovským pplk. – lékařem (s. 89): Na tomto místě musím ještě uvést, že den předtím býv. čsl. pplk. Dr. – jméno neznám – /Žid/. O osobě tohoto pplk. mohu pouze uvést, že v býv. čsl. armádě byl údajně šéflékařem. Generál Viest, jmenovaný podplukovník a já a 4 mužové utíkali jsme lesy. Spali jsme u jednoho neznámého sedláka v seníku až do 3. 11. 1944 13 hod. Ti 4 vojáci mezitím obstarali od obyvatel civilní obleky, kterých jsme použili. V noci z 2. na 3. 11. 1944 udělalo se židovskému lékaři tak špatně, že slovenští domácí lidé dostali strach, že zemře a aby se ušetřili nepříjemností, vydali jej německým vojákům. Žid byl německou vojenskou jednotkou vyslýchán a prozradil náš úkryt.“

ZRADA SOVĚTŮ

„Nezdar povstání byl dán už předčasným zahájením,” pravil v závěru Golian. „Ačkoliv zpočátku velká část obyvatelstva v povstaleckém území sympatizovala s povstaleckou armádou a s partyzány a částečně je také podporovala, byla od konce září 1944 patrna značná změna. Musím tu přiznati, že propaganda slovenské vlády a německého vedení a neukázněnost partyzánů měly silný vliv na všechno obyvatelstvo. Ačkoliv naším cílem bylo obnoviti ČSR na demokratickém základě, musili jsme se podle zeměpisné a válečné situace silně opíratí o Sověty.

Sověty však sledovaly své zájmy. Válka tlup, která je prý také ještě nyní na Slovensku Sověty podporována, mi to potvrdila v plném rozsahu.”⁸¹

ČSL. LEGII V ANGLII VEDLI ŽIDI

Osud bývalého čs. kapitána Jaroslava Krátkého je typický pro osudy mnoha jemu podobných, kteří se dali strhnout falešnými politickými názory do služeb nepřátel Říše. Krátký nepatřil v bývalé republice do žádného politického tábora. Prohlašuje o sobě pouze, že je přesvědčený demokrat. Rozhodně je však proti bolševismu, neboť, jak praví, „český národ je národ kulturní a má vysokou životní úroveň, mentalita Čechů je v rozporu s bolševickou státní koncepcí.” Kapitán Krátký byl

⁸¹ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi generála Goliana: *Poznatky po zhroucení povstání* (s. 92): *Neúspěch byl již dán předčasným začátkem. Po strážce vojenské jsem již příčiny rozkladu nastínil. Přesto, že zpočátku velká většina obyvatelstva na povstaleckém území s povstaleckou armádou a s partyzány sympatizovala a tyto též částečně podporovala, ku konci září 1944 byl zřejmý velký obrat. Musím zde doznati, že propaganda slovenské vlády, německého vojenského vedení a nedisciplinovanost partyzánů měly vliv na veškeré obyvatelstvo. Zrada Sovětů (s. 93): Přesto, že bylo naším cílem, zříditi ČSR na demokratické základně, musili jsme se z důvodů geografických a válečné situace silně opřít o Sovětský svaz. Sověty ale sledovaly své vlastní zájmy. Válka band, která snad ještě nyní je jimi na Slovensku podporována, mi toto v plném rozsahu potvrdila. Nebyly dostatečné ani dodávky zbraní, ani nepodnikali pomocné ofenzívy na frontě.“*

15. března 1939 demobilizován. Nejprve usiloval o to, aby byl přijat do německé armády. Protože se mu to nepodařilo, odjel do Francie. Když se Francie zhroutila, rozhodl se, jako většina důstojníků, odjet do Anglie, protože další pobyt ve Francii neměl pro něj vyhlídek. Krátký počítal, že vstoupí do anglické koloniální armády. Zůstal však v tak zv. čsl. legii. Když pak byl vyslán jako zpravodajský spojovací důstojník emigrantské vlády v Londýně na Slovensko, odjížděl rád. Praví o tom sám doslova: „Byl jsem rád, že jsem mohl opustit Anglii, poněvadž se mi poměry v čsl. legii už nelíbily. Moje činnost mě neuspokojovala, protože na vedoucích místech bylo příliš mnoho Židů.“⁸²

⁸² Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům: „Krátký Jaroslav, české národnosti, řím. kat., důstojník z pov. v čs. armádě do 15. 3. 1939, demobilizoval jako kapitán. Později emigroval a londýnskou vládou ustanoven jako zprav. spoj. důstojník se slovenskými povstalci. Politické postavení (s. 3): Doposud nenáležel žádné politické organizaci. Přívrženec demokratického státního zřízení. Označují se za národní Čecha, bez jakékoliv stranickosti. Jsem odpůrcem panslavické státní myšlenky, jelikož tím nejsou zaručeny demokratické zákony jednotlivých slovanských národů. Každopádně jsem odpůrcem jakéhokoliv úmyslu bolševizování, protože český národ je vysloveně kulturním národem a má vyšší životní standart. Mentalita Čechů je v protikladu k bolševickému státnímu nazírání. Důvody emigrace: (s. 4): Ze záliby a lásky jsem po skončení studia si zvolil povolání důstojníka. Neměl zálibu a lásku k civilnímu zaměstnání. Moje námaha, dostat se do německé armády byla marná, a proto jsem se rozhodl, odejít do Francie. Rozpuštění československé divize ve Francii, resp. převezení do Anglie (s. 10): Po pádu Francie mohl si každý příslušník československé legie svobodně vybrat, zda chce zůstat ve Francii, nebo zda chce přesídlit do Anglie. Hlavně slovenští státní příslušníci zůstali ve Francii. Hlavně důstojníci se rozhodli odejít do Anglie, jelikož další pobyt ve Francii nenacházeli vhodným. Rozhodl jsem se proto odebrat se do Anglie, jelikož jsem počítal s tím, že se uplatním v anglické armádě pro kolonie. V legii bylo hodně Židů na vedoucích místech (s. 16): Byl jsem rád, že jsem mohl Anglii opustit, jelikož poměry v československé legii mi nevyhovovaly. Moje (zde překladatel vynechal slovo „činnost“, pozn. P. Suka) mne proto více neuspokojovala, jelikož hodně Židů (u dělostřelectva) zabralo vedoucí místa.“

BENEŠ BEZ VLIVU NA OPATŘENÍ BOLŠEVIKŮ NA BÝV. ČSL. ÚZEMÍ

Také Krátký si zle stěžuje na partyzány. Souhlasí s Golianem, který žádal v Londýně, aby partyzánům se nařídilo vyčkat, až budou hotovy všechny přípravy. Dále, aby byli partyzáni podřízeni také jednotnému, t. j. Golianovu vedení. Na to odpověděl generál Inger⁸³ z Londýna, že je to vyloučeno, protože činnost partyzánů podléhá rozkazům z Moskvy, nasazení parašutistů že se provádí v rámci sovětských operačních opatření a že Londýn nemůže po této stránce uplatňovat žádný vliv.⁸⁴

BENEŠŮV DŮSTOJNÍK ZATČEN BOLŠEVIKY

Trpce si Krátký stěžuje: „Jegorov mě dal v den příjezdu Schmidkeho z Ruska 4. září 1944 zatknout na letišti Tři Duby, protože jsem kritizoval v rozhovoru se Schmidkem ruský vliv na slovenské záležitosti.“ Tato událost je zejména pozoruhodná pro poměry mezi povstalcí: bolševický důstojník dává bezohledně zatknout Benešova spojovacího zpravodajského důstojníka proto, že ten se opovazuje kritizovat chování bolševiků, namířené proti znovuzřízení demokratické ČSR. O smyslu celého povstání říká Krátký, že o nějaké nouzi na Slovensku nemohlo býti řeči, že země zůstala prakticky ušetřena až do jara 1944 všech válečných škod a praví konečně doslova:

⁸³ Správně má být Ingr.

⁸⁴ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi majora Krátkého: *Partyzáni jako agenti-provokatéři* (s. 52): *Stále vzrůstající přepady band zhoršovaly situaci očividně. Byli jsme jednotni v tom, že vzrůst činnosti band zapříčiní obsazení německými oddily. V tomto smyslu jsem udělal hlášení do Londýna. Golian se mezi jiným vyjádřil, že chce Londýn vyzvat, aby byl odtud podán do Moskvy návrh, aby další provedení všech operačních příprav, aby Moskva vydala partyzánským oddílům rozkaz, aby zachovaly největší zdrženlivost, jelikož celý převrat by mohl ztroskotat. Dále byl námi podán návrh, aby partyzánské oddily byly postaveny pod vedení Goliana. Ingr nám odpověděl, že partyzánské jednotky nemohou být postaveny pod vedení Goliana, jelikož jejich činnost podléhá rozkazům vydávaným Moskvou. Pokud se týče parašutistů, Ingr sdělil, že jejich nasazení spadá do rámce ruských operačních opatření a my nemáme v tomto směru žádného vlivu.“*

„Pouze vzhledem ke změněné situaci na frontách se po mém názoru bývalí straniční politikové domnívali, že je nutno rozvinouti opět činnost na politickém poli, aby se dostali k nějakému vedoucímu postavení. Ostatní pro přípravu a rozpoutání povstání udělala pravděpodobně propaganda spojenců rádiem a letáky.“⁸⁵

ODKÁZÁNÍ NA MILOST A NEMILOST BOLŠEVIKŮ

Mezi vedoucími důstojníky slovenského povstání, kteří padli po nezdaru do německého zajetí, je také major Hynek Souhrada, Čech, který byl vyslán na Slovensko Benešovou emigrantskou vládou se zvláštním příkazem. Byl důstojníkem už za starého Rakouska, podobně jako jeho bratr. Po 15. březnu stal se úředníkem ministerstva školství, ale tato činnost ho neuspokojovala, a proto emigroval. O poměrech v tak zv. čsl. legii ve Francii a Anglii vypovídá shodně s předešlými. Stěžuje si na Židy a komunisty, kteří dokonce organizovali v legii v Cholmondely Parc v Anglii vzpouru. Ve Francii byla

⁸⁵ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi majora Krátkého: Krátký byl zajat náčelníkem partyzánů Jegorovem (s. 65): Jegorov mne nechal v den příchodu Schmidkeho z Ruska (dne 4. 9. 1944) na letišti Tri Duby zatknouti, jelikož jsem Schmidkemu řekl svoji kritiku o ruském vlivu na slovenské záležitosti. Žádné vnitřní příčiny povstání (s. 69): Pokud jsem tázán o příčinách povstání na Slovensku, zní moje odpověď tak, že na toto jsem se díval z hlediska vlády v Londýně. Sociální a hospodářské důvody nevedly podle mého soudu k nastolení nového státního řízení na Slovensku, jelikož v této zemi se dostala (zřejmě se jedná o překlep, správně má být „dostalo“, pozn. P. Suka) vše a nepanovala zde bída. Toto území bylo rovněž do jara 1944 ušetřeno všech válečných škod. Vzhledem na změněnou situaci na frontě se podle mého mínění býv. straniční politikové zdáli býti povolányi, rozvinout svou činnost opět na poli politickém a tak získati vedoucí postavení. Jako další příčina jest nespravedlivé zacházení ve slovenských voj. kruzích a mužstvem, prováděné Čatlošem. Nadšení vedoucí vojenských skupin se pokoušeli o vytvoření československého státu, jelikož měli částečně české spojení, anebo (zde chybí předložka „na“, pozn. P. Suka) základě jejich vojenského vychování nahlíželi na československé státní zřízení na jedině správné. Ostatní zapříčinila asi propaganda spojenců svými letáky a rozhlasem, co přispělo k přípravám a vypuknutí povstání. “

legie nasazována jen jako pěchota bez moderních zbraní a každý voják měl jen 8 až 10 nábojů. Tedy vyložená potrava pro děla. Tak zvané čsl. vládní delegace, které Beneš občas vysílal do světa, byly závislé na zvláštním schválení Sovětů. Tak se například stalo, že Benešovi důstojníci, když přijeli do Teheránu nebo do Káhiry, musili opět nastoupit zpáteční cestu, protože nedostali od bolševiků povolení ke vstupu.⁸⁶

⁸⁶ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům:

„Souhrada Jindřich, české národnosti, řím. kat., důstojník z pov. a rak.-uher. armády, potom v armádě čsl., propuštěn dnem 15. 3. 1939 jako major. Emigrant a londýnskou vládou vyslán jako zvláštní pověřenec na Slovensko. Politické postavení (s. 2): Jako důstojník z povolání nebyl jsem politicky činným. Rovněž nyní nenáležím k žádnému politickému směru a nejsem žádným podporován. Nemám zájem na politických událostech. Rozhodnutí se pro dráhu důstojníka z pov. (s. 3): Navštěvoval pouze německé školy. Doma se mluvilo pouze česky. Moji rodiče byli srozuměni s politickým utvořením Dunajské monarchie. Jelikož moje matka pobírala malou penzi, byla odkázána, dáti nás do kadetky. Bratr a já jsme se již v mládí rozhodli stát se důstojníky v c.k. armádě. Změněné poměry v roce 1918 přinesly s sebou, že jsem se dal k dispozici nově se utvořící čsl. armádě, abych si zajistil budoucnost. Jako důstojník jsem se výhradně věnoval vojenským záležitostem a nestaral jsem se o státně-politické události. Důvod k emigraci (s. 4): Po demobilizaci čsl. armády byl jsem předán jako úředník ministerstvu školství v Praze. Moje povolání mne neuspokojovalo. Rozhodl jsem se proto najít si v cizině jiné zaměstnání. Výzbrojení čsl. divize ve Francii nedostatečné (s. 9): Výzbrojení bylo nedostatečné. Tím samozřejmě trpěl i výcvik. Moderní zbraně, jako např. tanky, protitankové zbraně, nám chyběly. Když byly na frontě nasazeny jednotky pěchoty, měl voják něco přes 8–10 nábojů. Vzpou-ra v čsl. divizi v Anglii – Židé jako hlavní pachatelé: Hned na počátku došlo ke vzpourám v tábore Cholmondely Parc. Původci těchto rozporů byly komunistické kruhy. V této souvislosti bylo zachyceno asi 500 příslušníků brigády, mezi nimi též 10–15% Židů. Židé platili i zde za hlavní pachatele rozporů. Československá vládní delegace závislá na Sovětech (s. 40): Smlouvou, uzavřenou s SSSR, bylo stanoveno, že po obsazení československého území ruskými oddíly bude toto území spravováno čsl. vládní delegací. Cesta členů delegace včetně důstojníků závisela od zvláštního povolení Rusů. Stalo se, že je důstojníci, když přišli do Teheránu nebo Cairu, museli nastoupiti zpáteční cestu do Londýna, jelikož nedostali od Rusů povolení vstupu.“

PIKSLA ŠPATNÉ KÁVY PRO ÚTĚCHU

Také Souhrada si zle stěžuje, že bolševici bránili všemožně Anglii, aby podporovala slovenské povstání, protože to je jejích „sféra“. Pikantní je k tomu tato Souhradova historka, kterou podáváme z jeho výpovědi doslova: „V rozhovorech na letišti Tři Duby, jakož i v Bari dal mi anglický vojenský delegát Threlfall na srozuměnou, že Anglie nemůže po vojenské stránce poskytovat na Slovensku žádnou podporu. Zdůraznil, jak jsem se již zmínil, že je to věcí Sovětů. Jako osobní dárek pro důstojníky povstaleckého hnutí vzal Threlfall z Bari s sebou plechovku zrnkové kávy. Když jsme však přistáli na letišti Tři Duby, zjistili jsme, že Slováci mají lepší kávu, než byla tak, kterou jsme přivezli.“⁸⁷

ŽIDI A ŠPICLOVSKÝ SYSTÉM V ČSL. BRIGÁDĚ V SOVĚTECH

Politicky nesmírně zajímavá, také pro české čtenáře zcela mimořádně poučná, je výpověď Viestova pobočníka, nadporučíka Michaela Petro. Je to mladý Slovák, který byl nějaký čas členem Hlinkovy slovenské strany ludo-vé, vášnivý stoupenec všeslovenské myšlenky. Proto také jako slovenský poručík přeběhl 14. května 1943 k sovětským tlupám.⁸⁸ Byl bolševiky zatčen, uvězněn v Charkově,

⁸⁷ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi majora Souhrady: „Americké jednotky neoblíbené v Anglii (s. 42): Americké jednotky nejsou (zde má být správně slovo „jsou“, pozn. P. Suka) vzhledem ke své povýšenosti nerady viděny v Anglii. Anglii zabráněno Ruskem poskytnutí pomoci při povstání (s. 47): Při rozhovorech dal Threlfall na srozuměnou, že Angličané nechtějí povstání podpořit zbraněmi, jelikož zde přicházejí v úvahu pouze Rusové. Mezi Anglií a Ruskem muselo být v tomto směru něco ujednáno. Threlfall prohlásil, že Anglie může povstání podporovat pouze sanitním materiálem. Dodávka zbraní Američany nebyla podle mého soudu regulérní dodávkou, nýbrž darem. Threlfall dal při poradě v Tři Duby a při hovoru se mnou v Bari na srozuměnou, že Anglie nemůže dát záruku o pomoci, pokud jde o slovenský prostor. Zdůraznil, jak již uvedeno, že je to věc Rusů. Jako osobní dar pro důstojníky povstání vzal Threlfall s sebou z Bari kanistr zrnkové kávy. Když jsme ale přišli do Tři Duby, museli jsme konstatovat, že Slováci mají lepší kávu, než jsme jim přivezli my.“

⁸⁸ Ve skutečnosti o den později. Lacko, Martin: *Dezercie a zajatia príslušníkov Zaisťovacej divízie v ZSSR v rokoch 1942–1943*. Bratislava 2007, s. 146–147.

ale pak propuštěn, když se přihlásil do tak zvané čsl. brigády v Sovětském svazu. A nyní si pozorně přečtete, co vypovídá o svých zkušenostech:

„Členové brigády byli vesměs nespokojeni tím, že dobrá místa – zvláště taková, která nebyla spojená s žádnou zvláštní odpovědností nebo nebezpečím – byla obsazena Židy. Říci svobodně své mínění bylo nemožné. Špiclovský systém vedl k vzájemné nedůvěře.

Jestliže některý důstojník nebo voják vyslovil volně své mínění, které nějak narazilo, byl ihned zatčen a vsazen do vězení.

Zejména důstojníci kulturního oddělení organizovali špiclovský systém. Kulturní důstojník špicloval současně náčelníka brigády, náčelník brigády byl na kulturním důstojníku úplně závislý. Bez jeho souhlasu nemohl učinit žádná operativní nebo jiná vojenská opatření. Kulturní důstojníci byli přesvědčení komunisté.”⁸⁹

⁸⁹ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům: „Petro Michal, slovenské národnosti, důstojník z pov. slov. armády: jako poručík dne 14. 5. 1943 přeběhl k ruským tlupám, potom jako npor. adjutant generála Viesta. Politické postavení (s. 2): Do roku 1939 členem Hlinkovy strany, potom politicky neorganizován. Přesvědčeným přívržencem panslavismu bez komunistického vlivu. Jelikož jsem neobstál při zkoušce v 6. semestru medicíny v Bratislavě, vzdal jsem se dalšího studia. Rozhodl jsem se stát se důstojníkem z povolání. Byl jsem velmi rád slovenským vojákem. Nespokojenost v čsl. brigádě v Rusku (s. 21): Nespokojenost vládla všeobecně proto, že dobrá místa – hlavně taková, která nebyla spojena se žádnou zodpovědností a nebezpečím – byla obsazována Židy. Svoboda slova nebyla. Byl zaveden systém špiclů, co vedlo ke vzájemné nedůvěře. Dovolil-li si voják nebo důstojník pronést svobodné mínění, které vyvolalo nějaký ohlas, byl dotyčný zatčen a dán do vězení. Zvláště důstojníci kulturního oddělení organizovali špiclovský systém. Osvětový důstojník hlídal zároveň šéfa brigády, který byl v každém směru závislý na osvětovém důstojníkovi. Bez jeho svolení nesměl podnikati žádné operační nebo jiné vojenské přípravy. Osvětoví důstojníci byli přesvědčenými komunisty.“

BOLŠEVIČTÍ INTRIKÁNI NECHTĚLI DÁT LETADLA

Petro pokračuje: „Za našeho pobytu v Krosnu od 22. září do 6. října 1944 měl jsem nejen já, nýbrž také ostatní Čechoslováci s výjimkou komunistických vládních zástupců Való a Laušmana dojem, že se tu politicky intrikuje. Na základě denních zpráv o situaci na frontě v povstaleckém území nám bylo jasno, že je třeba okamžité pomoci, má-li povstání vésti k úspěchu. Ačkoliv bylo pěkné počasí, letadla k letu na Slovensko nebyla uvolněna. Na ruské straně měli nejednoznačnou výmluvu. Ačkoliv z naší strany se poukazovalo na to, že z Kyjeva a ze Lvova odlétají téměř denně dopravní letadla na pomoc tlupám na Slovensku, naše se nezměnila. Plukovník Přikryl⁹⁰ se proto rozhodl letět do Banské Bystrice na vlastní pěst. Když tam přiletěl, zjistil, že pomoc je nutná. Proto poslal 2. října 1944 se stíhačkou do Krosna štábního kapitána Klana. Klan nám sdělil, že na Slovensku je pěkné počasí a že nemohou pochopit, proč tam nevyšle brigádu parašutistů.”

BOLŠEVICI CHTĚJÍ STRHNOUT MOC NA SEBE

Dál praví Petro: „Při této příležitosti líčil Klan také poměry na Slovensku.

Upozornil nás zejména na to, že se komunisté snaží strhnout na sebe moc, aby svolali autonomistickou sovětskou slovenskou republiku.

Byl dále roztrpčen tím že tlupy dostávaly neustále zbraně, střelivo a pohonné látky letadly. Sami však nemohou od tlup dostat ani zbraně, ani střelivo, ačkoliv oboje již naléhavě potřebují. Situaci na Slovensku líčil Klan souhrnně v tom smyslu, že ze sovětské strany zřejmě zakázali podporovati čsl. svazy, poněvadž mají v úmys-

⁹⁰ Vladimír Přikryl (3. 8. 1895 – 14. 4. 1968). 1943–1944 zástupce velitele 1. čs. samostatné brigády v SSSR, 1944 – 1945 velitel 2. čs. paradesantní brigády v SSSR.

lu strhnouti na sebe moc prostřednictvím tlup. Generál Viest byl nucen intervenovati znovu u generála Koněva⁹¹ ve věci povolení startu. Příslib byl mu sice dán, ale teprve 6. října 1944 jsme mohli opustiti Krosno. V této souvislosti uvedl bych ještě rád na důkaz správnosti našeho názoru, že Sověty provozovaly vůči nám záludnou politiku, že už před naším příjezdem do Banské Bystrice přiletěli z Moskvy komunističtí poslanci Šverma, Slánský a Čulen⁹² a prováděli tam až do našeho příchodu komunistickou propagandu.”⁹³

⁹¹ Ivan Stěpanovič Koněv (1897–1973). Od října 1943 velitel 2. ukrajinského frontu.

⁹² Marek Čulen (8. 3. 1887 – 26. 12. 1957) Odborový funkcionář. Za 2. světové války působil jako člen KSČ v SSSR. Účastník SNP.

⁹³ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi nadporučíka Petro: „Moskevská hra intrik (s. 26): Během našeho pobytu v Krosně od 22. 9. – 6. 10. 1944 měl jsem nejen já, nýbrž též jiní Čechoslováci, kromě komunistických vládních zástupců Valja (správně má být uvedeno „Való“, pozn. P. Suka) a Laušmana, dojem, že zde se provádí politická intrikánská hra. Na základě došlých denních situačních hlášení o situaci na frontě na povstaleckém území nám bylo jasno, že je zapotřebí okamžité pomoci, má-li povstání vésti k nějakému úspěchu. Přesto, že jsme měli pěkné počasí, nebyla letadla ku startu na Slovensko uvolněna. Z ruské strany měli pro toto různé výmluvy. Přesto, že z naší strany byl vydán pokyn, aby z Kyjeva a Lwova každý den odlétaly transportní stroje za účelem pomoci Slovensku, situace se pro nás nezměnila. Plk. Příkryl se proto rozhodl letěti do B. Bystrice na vlastní pěst. Jakmile tam přiletěl, musel konstatovati, že pomoci je zapotřebí. Z tohoto důvodu poslal dne 2. 10. 1944 špkt. Klana stíhacím letadlem do Krosna. Klan nám sdělil, že na Slovensku je pěkné počasí a že nerozumějí a nechápou, proč paradesantní brigáda není vysazena. Při této příležitosti vyličil též Klan poměry na Slovensku. Upozornil zvláště na to, že komunisté usilují o strhnutí moci na sebe a prohlásiti autonomní sovětskou slovenskou republiku. Své rozhořčení vyjádřil tím, že tlupy jsou neustále zásobovány zbraněmi, municí a pohonnými látkami pomocí letadel. Naproti tomu oni sami nemohli od tlup získati ani zbraně, ani munici, přestože tyto již nutně potřebovali. Situaci na Slovensku shrnul Klan všeobecně tak, že z ruské strany se odpírá podpora československým svazům a že se zamýšlí pomoci tlup moci strhnouti na sebe moc. Rovněž v komunistických kruzích i samotných tlupách převládal názor, že objevením se nových čl. svazů

NESCHOPNÝ GOLIAN SABOTUJE

Příchod na Slovensko líčí Petro takto: „Když jsme přijeli do Banské Bystrice, byla politická a vojenská situace v povstalecké oblasti velmi svízelná. Mužstvo bylo neschopné vésti boj. Chyběly minomety a dělostřelectvo a důstojníci si nebyli vědomi svých povinností a úkolů. Armádní štáb, který si vytvořil generál Golian, nebyl nikterak schopen zvládnouti uložené úkoly. Golian nepřipustil, aby neschopní důstojníci byli nahrazeni zkušenými a výkonnými, což jsme považovali za sabotáž. Vysvětlovali jsme si to hlavně tím, že byl zbaven svého místa jako náčelník armády a vystřídán generálem Viestem. Sověti neschválili materiálovou pomoc Anglie a Ameriky, kterou tyto státy přislíbily. Tlupy naproti tomu dostávaly ze vzduchu stále nové zbraně. Bojové vedení tlup a povstalecké armády bylo nejednotné. Na svých inspekčních cestách slyšel Viest od svých velitelů stále stejné nářky, že totiž frontové oddíly nejsou tlupami podporovány, ba že zčásti tlupy bojují proti nim. Proto žádal Viest, aby tlupy byly podřízeny jemu. Za rozhovoru s komunistickým náčelníkem tlup Schmidkem a ruským plukovníkem Asmolovem⁹⁴ bylo po této stránce dosaženo dohody, která byla také sepsána.

nastanou nové možnosti odporu. Tento názor byl sdílen též všemi nekomunisticky smýšlejícími Slováky. Vzhledem k tomu se gen. Viest rozhodl opět požádati maršála Koněva o udělení povolení ke startu. Jemu bylo sice toto slíbeno, ale teprve dne 6. 10. 1944 mohli jsme Krosno opustiti. V této souvislosti bych chtěl za správnost našeho pojetí, že slovenské povstání se zhroutilo jedině zradou Ruska, poznamenati, že již před naším přiletem do B. Bystrice byli z Moskvy do B. Bystrice dopraveni letadlem komunističtí poslanci Šverma, Slánský a Čulen a až do našeho příchodu nerozvinuli komunistickou propagační činnost.“

⁹⁴ Alexej Nikitič Asmolov (30. 3. 1906 – 3. 9. 1981). Sovětský organizátor partyzánského hnutí. Od 6. 10. 1944 1. zástupce velitele Hlavního štábu partyzánských oddílů, od 29. 10. 1944 náčelník Hlavního štábu partyzánského hnutí.

Písemná dohoda nebyla však nikdy uskutečněna, poněvadž tlupy dostávaly také nadále rozkazy z Moskvy nebo od Schmidka a Asmolova.”⁹⁵

INTRIKÁNSTVÍ

Politické poměry líčí Petro takto: „Právě tak svízelná jako vojenská situace byla také situace politická. Komunisté se považovali všude za neomezené pány. Rozvíjeli čilou propagační činnost pro stranu, organizovali nové partyzánské jednotky, konali velké politické schůze a dělali ještě mnoho jiných věcí, které patřily do komunistického rámce.

Politikové občanských stran se neodvážili říci ani slovo o osobitém chování komunistů. Když tito pánové byli u mne v předsíni, nadávali na komunisty z plných plic. Ale když jednali s komunisty, nedovolili si vůbec kritizovat.

Obyvatelstvo uznávalo plně kritičnost situace. Ramenářskou politikou Golianovou bylo obyvatelstvo velmi roze-

⁹⁵ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi nadporučíka Petro: „Chaos v povstaleckém území (s. 29): Po našem příchodu do B. Bystrice byla politická a vojenská situace velmi těžká. Mužstvo se nehodilo pro vedení boje. Chyběly minomety a dělostřelectvo a důstojnictvo si nebylo vědomo svých povinností a úkolů. Armádní štáb, který si vytvořil Golian, nebyl pro tyto úkoly schopen. Golian nedovolil výměnu neschopných důstojníků za zkušené a schopné, na co jsme se dívali jako na sabotáž. Toto jsme hlavně sváděli na to, že se musel vzdát svého místa a byl vystřídán Viestem. Podpora (správně má být tvar „Podporu“, pozn. P. Suka) zbraní ze strany Anglie a Ameriky, která byla těmito státy slíbena, Rusové neschválili. Naproti tomu tlupy byly zásobeny letecky zbraněmi. Vedení boje tlupami a povstaleckou armádou nebylo jednotné. Při jízdách musel Viest stále konstatovati a přijímati stále stížnosti oddílů, že frontové skupiny nejsou tlupami podporovány, ba že i částečně proti nim bojuje (správně má být tvar „bojují“, pozn. P. Suka). Z tohoto důvodu nařídil Viest podřízení všech tlup. Při jedné poradě s komunistickým vedoucím Schmidkem a ruským plukovníkem Osmolovem (správně má být „Asmolovem“, pozn. P. Suka) bylo v tomto směru dosaženo jednoty a též potvrzeno písemně. Písemné ujednání však nedošlo svého uskutečnění, protože tlupy i nadále dostávaly své rozkazy z Moskvy, nebo od Schmidkeho a Osmolova.“

zleno, poněvadž Golian od začátku povstání dával komunistům příliš mnoho práv a nepodnikl nic proti jejich osobité činnosti. Bylo mu dokonce vytýkáno, že za zády občanských stran paktuje s komunisty. Myslím, že mohu dokonce říci, že Viest sám se obával intrik. Proti Viestovi se totiž z kruhů komunistů a Golianových intrikovalo tak, že horšího nebylo možno si představit, poněvadž jeho odmítavý postoj vůči komunistům a ke komunistickému státnímu řádu byl znám.⁹⁶

TLAČENICE KOLEM LETADEL PRO ÚTĚK

A Petro dodává: „Tyto rozpory a nešvary existovaly v Banské Bystrici až do zhroucení povstání. Když bylo patrné, že zhroucení se blíží, komunisté a lidé kolem Goliana poslali své rodiny a cenné věci letadly do Ruska. Tento postup mě neobyčejně roztrpčil, protože ná-

⁹⁶ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi nadporučíka Petro: „Komunisté staví vše nekomunistické ke stěně (s. 30): Tak, jak postupovala vojenská situace, našli jsme takovou situaci v táborech. Komunisté se zdáli všude býti neomezenými vládci. Rozvíjeli čilou propagaci pro stranu, organizovali nové jednotky tlup, konali schůze a mnohé jiné věci, patřící do komunistické (správně má být zřejmě tvar „komunistického“, pozn. P. Suka) okruhu. Politikové měšťanských stran neodvážili se říci přesto ani slovo, když byli tito pánové u mne v předsíni, nadávali na komunisty. Když byli ale společně s komunisty na poradě, nedovolili si žádné kritiky. V politickém směru zůstali napřed pozadu, když Viest prohlásil celé území povstalecké za území operační. Kritická situace byla obyvatelstvem poznána. Obyvatelstvo bylo rozhořčeno nad nepravdivou politikou Goliana, jelikož od začátku povstání poskytl komunistům hodně práv a nepodnikl žádné kroky proti rostoucí činnosti. Dokonce mu bylo vytýkáno, že za zády občanských stran pracuje s komunisty. Všeobecné vydechnutí a radost u všeho obyvatelstva nastaly, když v povstaleckém území se ocitl gen. Viest. Bylo od něj očekáváno, že poskytne občanským stranám ve státním vedení určitou majoritu a že vyhraní politický vývoj ve smyslu nově zamýšleného československého státního vedení. V tomto směru však Viest ničeho více nepodnikl. Myslím, že musím dokonce říci, že on sám se obával intrik. Z kruhů komunistů a Goliana bylo proti Viestovi postupováno intrikánsky víc, než možno předpokládat, jelikož zachovával odmítavý postoj proti komunistům a novém (správně má být tvar „novému“, pozn. P. Suka) komunistickému státnímu zřízení.“

čelníci povstání, kteří až dosud štváli lid, v hodině krize jej opustili a tlačili se k letadlům, aby dostali místo k cestě do Ruska."⁹⁷

PŘÍČINY ZHROUCENÍ

Trpce si Petro stěžuje: „Po našem příjezdu do Banské Bystrice nemohl Viest dostati od Goliana žádnou objektivní zprávu o vojenské situaci. Ukázalo se, že zprávy, které nám byly dány, neodpovídaly vůbec skutečnosti. Po mém názoru rozhodovaly o zhroucení povstání tyto příčiny:

- a) Povstání bylo zahájeno příliš brzo a nebyl brán zřetel na vojenskostrategické poměry.
- b) Ruská armáda nebyla na slovenském území zasazena v žádoucím rámci.
- c) Mezi občanskými stranami a komunisty byly politické rozpory.
- d) Neschopnost Golianova štábu, jakož i bojová neschopnost důstojníků a mužstev.
- e) Nedostatečná podpora povstalecké armády Spojenci.
- f) Nedostatek podpory ze strany obyvatelstva.

Ani příjezd generála Viesta nemohl už způsobiti, aby další průběh povstání byl příznivý. Mohl jen oddáliti zhroucení o několik dní."⁹⁸

⁹⁷ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi nadporučíka Petro: „Nával vedoucích k odletu letadly (s. 31): Až do zhroucení povstání byly v B. Bystrici mnohé rozpory a nedohodnutí. Když bylo viděti, že zhroucení se blíží, komunisté a lidé kolem Goliana poslali své příbuzné s cennými věcmi do Ruska letadly. Toto chování zanechalo ve mně bezměrnou zatrpkllost, jelikož vedoucí, kteří až doposud národ vyprovokovali, v hodině krize utíkají a tlačí se do letadla, aby získali místo k odletu do Ruska.“

⁹⁸ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi nadporučíka Petro: „Falešné podávání zpráv (s. 32): Po našem příchodu do B. Bystrice nemohl Viest a Golian získati objektivní rozhled o vojenské situaci. Ukázalo se, že nám podávané zprávy nejsou správné. Petro

Všeslovanský výbor v Moskvě čistě komunistické propagační zařízení

O bolševickém triku se slovanstvím dosvědčuje Petro: „Bývalí komunističtí poslanci čsl. parlamentu jsou členy všeslovanského výboru v Moskvě. Byl jsem přesvědčen, že všeslovanský výbor má za cíl uskutečnění všeslovanské myšlenky. Zkušenost mě však poučila, že tu jde o čistě komunistické propagační zařízení. Členové tohoto výboru jsou činní propagačně v komunistickém smyslu a konají přípravné práce pro budování Spojených sovětských republik.“ A k Benešově smlouvě s bolševiky Petro podotýká: Původně byli jsme všichni v cizině žijící Čechoslováci přesvědčení o tom, že tato státní smlouvy bude dodržena.

Na základě získaných zkušeností nabyli však politikové, kteří přišli z Londýna, dále také ještě jiné osoby přesvědčení, že z ruské strany se této státní smlouvy nedbá a že také nebude dodržena. Všeobecně se hovořilo o tom, že čsl. problém zaujme v rámci celé bolševické zahraniční politiky stejnou roli, jako tomu bylo doposud v polské otázce.

Ruské propagační prostředky – rozhlas a tisk – nevěnovaly uzavření státní smlouvy s Československem ten rozsah, jakého by bylo bývalo zapotřebí. Ostatně se ruské propagační prostředky téměř vůbec nezabývaly vztahy k Československu. Když vypuklo slovenské postání, ruské

pokládá Goliana za zrádce (s. 38): Na začátku povstání vládlo u voj. čs. mise v Moskvě přesvědčení, že slovenské povstání bude organizováno a vedeno čs. živly. Další vývoj nás však poučil o tom, že zde velmi rozsáhlou roli hráli komunisté. Zastupovali jsme názor, že Golian podniká s komunisty společnou věc. Všeobecný úsudek o Golianovi byl ten, že svým postojem a způsobem jednání prozradil Rusům československé zájmy. Příčiny zhroutení (s. 39): Podle mého názoru byly příčiny zhroutení následující: Povstání začalo předčasně bez ohledu na vojensko-strategické poměry. Zasazení ruské armády na slovenském území nenastalo v potřebném rámci. Mezi občanskými stranami a komunisty byly politické protiklady. Neschopnost Golianova štábu včetně s bojovou neschopností ostatních důstojníků a mužstva. Nedostatečná pomoc povstalecké armády Spojenci. Chybějící podpora obyvatelstva. Příchod generála Viesta nemohl zabezpečiti další příznivý průběh povstání. Mohl zhroutení posunouti o několik dní.“

propagační prostředky se už vůbec nezabývaly čsl. problémem, nýbrž mluvilo se vždy jen o slovenské zájmové oblasti. Nepoukazovalo se nikterak na to, že tyto události by tvořily základ k obnově čsl. státu.

Hlasatelem čsl. rozhlasové režíe v Moskvě byl slovenský Žid dr. Fritsch.⁹⁹ Je-li toto jméno správné, nevím.¹⁰⁰

⁹⁹ Správně Friš. Edo Friš (9. 8. 1912 – 14. 5. 1978), člen DAVu, za Druhé světové války redaktor slovenského vysílání moskevského rozhlasu. Jeho údajný židovský původ je nepravděpodobný.

¹⁰⁰ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi nadporučíka Petro: „Všeslovanský komitét – zřízení čistě komunistické (s. 41): Býv. komunističtí poslanci čsl. parlamentu patří všeslovanskému komitétu v Moskvě. Byl jsem toho přesvědčení, že všeslovanský komitét měl za cíl uskutečnění všeslovanské myšlenky. Nabyl jsem však zkušenosti, že ze (správně má být slovo „zde“, pozn. P. Suka) jde o čistě komunistickou propagandu. Členové komitétu byli činní propagačně v komunistickém smyslu a podnikali přípravy ke zřízení spojených sovětských republik. Nedůvěra ke státní smlouvě Beneše s Moskvou (s. 43): Původně snad byli všichni Čechoslováci dlíci v cizině přesvědčení o dodržení této státní smlouvy. Na základě sebraných poznatků získali politikové příšlí z Londýna a dále též i jiné osoby přesvědčení, že ze strany Ruska se státní smlouva respektuje (zde má být správně slovo „nerepektuje“, pozn. P. Suka) a nedodrжуje. Všeobecně se hovořilo o tom, že československý problém v rámci celkové bolševistické zahraniční politiky zaujme tutéž roli, jak se dosud stalo v polské otázce. Ruské propagační prostředky – rozhlas a tisk nepojednávaly rozsáhle o uzavření státní smlouvy s Československem, tak, jak bylo třeba. V ostatním se ruské propagační prostředky nezaměstnávaly téměř vůbec se vztahy k Československu. Pouze z československých novin – jak uvedeno –, které byly v Rusku vydávány, bylo viděti, jakou tendenci československá vláda v Londýně k této otázce zaujímá. To se dělalo hlavně proto, aby se mezi Čechoslováky vzbudila víra, že smlouva je podložena nejvážnějšími úmysly. Když vypuklo slovenské povstání, ruské propagační prostředky se nezabývaly v žádném směru s československým problémem, nýbrž se stále hovořilo o Slovensku pouze jako o zájmovém území. Nebylo vůbec poukazováno na to, že tyto události budou tvořit podstatu znovuvybudování československého státu. Hlasatel československých rozhlasových vysílání v Moskvě Žid (s. 44): Hlasatelem československého rozhlasu v Moskvě byl slovenský Žid Dr. Fritsch. Zda je toto jméno správné, nevím.“

POLITICKÁ SITUACE V SSSR

Petro jako všímavý očitý svědek vyličil také poměry, jak je poznal za svého pobytu na území SSSR: „Vliv literatury, neustálé politické vyučování, přísné zařazení člověka do pracovního procesu a naprostá nemožnost styku s cizinou vytvořily typ robota. Rus hluboko klesl v nejprimitivnějších požadavcích, které klade život na člověka.

Můžeme si představit, že v Rusku existují politické protiproudy. Zejména to lze říci o Ukrajině. Slyšel jsem, že v ukrajinské oblasti se rozšířila velmi nebezpečná činnost tlup, takže k boji proti nim bylo zasazeno více ruských jednotek.

V květnu 1944 přepadli ukrajinští partyzáni štáb ruského velitele generála Vatutina¹⁰¹. Při tom bylo usmrceno několik štábních důstojníků a Vatutin byl těžce zraněn. Později podlehl následkům zranění. Činnost ukrajinského hnutí odporu působil moskevským úřadům mnoho starostí a způsobilo již mnoho nepořádku v jejich celkových plánech.

Také v polské oblasti, která byla obsazena Němci, vyvíjejí tlupy činnost proti bolševikům.¹⁰²

¹⁰¹ Nikolaj Fjodorovič Vatutin (1901–1944). Od října 1943 velitel I. ukrajinského frontu.

¹⁰² Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi nadporučíka Petro: „Sovětské roboty (s. 46): Vlivem literatury, trvalé politické poučování, přísné zařazení člověka do pracovního procesu a jelikož Rusům byla odebírána každá možnost spojení se s vnějším světem, vznikl typ robota. Rus tedy poklesl k nejprimitivnějším požadavkům, které klade člověku život. Politické protiproudy v Rusku (s. 53): Můžeme si myslet, že v Rusku byly protipolitické proudy. Tento případ je zvláště na Ukrajině. Slyšel jsem, že tyto kruhy odporu rozvíjejí velmi silnou činnost tlup v ukrajinském prostoru, takže více ruských jednotek bylo nasazeno k jejich odstranění. V květnu 1944 byl štáb ruského velitele generála Watutina (správně má být „Vatutina“, pozn. P. Suka) přepaden ukrajinskými tlupami. Přitom bylo zabito více štábních důstojníků a Watutin těžce zraněn. Podlehl následkům tohoto zranění. Činnost ukrajinského hnutí odporu dělá úřadům v Moskvě hodně starostí, které vneslo do jejich plánu hodně zmatku. Rovněž na polském území, jež bylo obsazeno Němci, rozvíjí se činnost tlup proti Rusům.“

Jakýmsi ministrem financí v t. zv. Národní radě byl penzionovaný slovenský bankéř Viliam Paulini¹⁰³. Jméno i u nás dosti známé proto, že Paulini byl po převratu roku 1918 členem revolučního Národního shromáždění, byl významným činitelem agrární strany na Slovensku a dlouhý čas intimním spolupracovníkem Hodžovým. Od roku 1940 je v penzi. Od té doby žil v Banské Bystrici na odpočinku a jak tvrdí, vůbec se nezabýval politikou ani jinak veřejným životem. Postoj státního prezidenta Tiso¹⁰⁴ a jeho vlády a postavení Slovenska po boku Říše prý zcela schvaloval. Povstáním byl prý překvapen a naprosto se ho nechtěl zúčastnit. Ale 4. nebo 5. září za ním přišli do bytu Šrobár a dr. Štefánik a přemlouvali ho, aby přijal v Národní radě finanční resort. On se prý zdráhal, vyžádal si několik dní na rozmyšlenou, radil se se ženou a syny, kteří ho zrazovali, ale nakonec to přece jen přijal, protože prý mu řekli, že jinak by to místo dostal bolševik, a to prý by byla velká škoda pro slovenský státní a národní majetek. Z jeho výpovědi je nejzajímavější, že Národní rada dávala také bolševickým partyzánským tlupám peníze, a to prý proto, aby nekradly, neloupily a nepřepadávaly banky (což se potom ovšem stejně dělo). Od partyzánů nebylo však možno nikdy dostat nějaké vyúčtování nebo doklady. Proto Paulini ve schůzi Národní rady jednou navrhl, aby partyzánské tlupy byly zařazeny do armády. „Můj návrh byl sice přijat, ale nebyl proveden,” stěžuje si.¹⁰⁵

¹⁰³ *Správně Pauliny.*

¹⁰⁴ *ThDr. Jozef Tiso (13. 10. 1887 – 18. 4. 1947). Katolický kněz a politik. 1938–1939 předseda slovenské autonomní vlády. Od 14. 3. 1939 předseda vlády samostatné Slovenské republiky, od října 1939 do jejího zániku prezident republiky.*

¹⁰⁵ *Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o shrnutí výpovědi Viliama Paulinyho: „Pauliny Vilém, slovenské příslušnosti, od 1. 1. 40 bankovní ředitel v. v., bez voj. poměru, finanční expert v povstalecké národní radě. Politické postavení (s. 2): 1900–1918 členem slovenské národní strany. Říjen 1918 – květen 1920 poslancem čsl. revolučního výboru. 1918 – březen 1939 členem slov. agrární strany. Od té doby bezpartijní. Bojovník proti slovenské-autonomistické národní myšlence. Je zapotřebí další spoluprá-*

ce Slovenska s Německem. Pokládám za vyloučeno vzrůst slovenského národa v rámci panslavistického státního zřízení, jelikož protiklady v rámci myšlenky samostatnosti a územních požadavků jsou příliš veliké. Vzdálení se z veřejného života (s. 10): Po svém penzionování (1. 1. 1940) neudržel jsem žádné politické spojení s osobami politického života. Hodža dělá obchodní pikle (s. 13): Dr. Milan Hodža byl posledním československým ministerským předsedou. Mezi jím a mnou byly již od mládí nejužší přátelské styky. V roce 1937/38 jsem zanechal styků s Hodžou, jelikož mne chtěl zatáhnouti do nečistých obchodů (následuje zevrubné líčení). Příčiny povstání (s. 20): Ve svém výsledku jsem udal, že od svého penzionování dne 1. 1. 1940 jsem vedl v B. Bystrici život v pozadí. Přijal jsem nové slovenské státní zřízení. Byl jsem plně překvapen událostmi dne 30. 8. 1944. Příčiny povstání z hlediska politického a hospodářského a vojenského jsou pro mne nejasné a neznámé. Slovenský stát byl a je po stránce politické v pořádku. Pokud se týče hospodářství, nebylo žádných důvodů k nespokojenosti. Výživovací a zásobovací situace na Slovensku proti jiným evropským státům se musí označiti za jedinečnou. Nepanovala nouze a nedostatek zboží. Přípravu k povstání si mohu vysvětliti pouze tak, že nejvyšší slovenské vojenské osoby a politikové měli spojení s emigrantskou vládou v Londýně a v Moskvě. Bez nasazení vojska a policie by nebylo myslitelným začít na Slovensku s povstáním, jelikož tam vládl pouze jeden politický směr. Je pro mne nesrozumitelným, že celé povstání bylo namířeno proti německé Říši. Jsem toho přesvědčení, že každý smýšlející Slovák musí být německé říši vděčen za to, že po rozpadu Československé republiky se Slovensko stalo svobodným státem, po kterém tak dlouhou toužilo. Při dalším vývoji povstání dospěl jsem k názoru, že komunisté a levicově orientovaní Slováci zamýšlejí o připojení k východu a vojenské kruhy včetně zúčastněných politiků agrární strany připojení k západu. Musím již zde podotknouti, že můj postoj k celému povstání bylo vedeno myšlenkou zachrániti pro slovenské hospodářství vše, co se zachránit dá. Jako politik a hospodář nevěřím ve snesitelný poměr se spojeneckými státy. Pouze pod vedením Německa je zaručeno bytí slovenského hospodářství. Přinese-li vyšší moc změnu státní (správně má být tvar „státního“, pozn. P. Suka) uspořádání, podle mého názoru bude ležet slovenské hospodářství brzo na dně a stane objektem vykořisťování Židů a vysoké finanční politiky. Slovensku nezbyvá nic jiného, než aby udržovalo přátelské styky se svými sousedy, zvláště s Německem. Jen takovým způsobem mohou býti zabezpečeny slovenské požadavky a životní zájmy. Propaganda londýnské vlády v exilu podle mého názoru nebyla širokou vrstvou slovenského národa braná vážně. Velká část Slováků byla pohoršena nad rozhlasovými projevy ministra v exilu Slávika (JUDr. Juraj Slávik (28. 1. 1890 – 20. 5. 1969). 1929–1932 československý ministr vnitra. 1940–1945 ministr vnitra československé exilové vlády v Londýně.). Souhrně mohu říci, že velká část slovenského obyvatelstva neměla ponětí o přípravách slovenského povstání a rovněž počátek povstání odsoudila. Pouze malá část politiků a vojáků začala toto povstání proti vůli národa. Pauliny najímán ke spolupráci (s. 31):

Podle Pauliniho výpovědi byla všechna místa a všechny funkce v Národní radě obsazeny dvojmo, vždycky jedním občanským a jedním komunistickým členem. Ale mnoho občanských členů raději uteklo z Banské Bystrice. Když Paulini poznal, že povstání se zhroutilo, tak toho prostě nechal a přestal úřadovat. Podotýká jen ještě, že Národní rada považovala partyzány za lupičské hordy, které dělají jen škodu. Vojsenské kruhy nechtěly o partyzánských organizacích nic vědět.¹⁰⁶ Celkem vystupuje Viliam Paulini v celé věci jako typická ukázka měšťáka, který svým obojakým, nerozhodným a nestatečným postojem přímo umožňuje bolševismu jeho rozpínavost. Paulini ve skutečnosti bolševikům jen pomáhal, omezuje se přitom na planý nářek nad jejich řáděním a na návrhy v upovídaných schůzích, které byly sice přijaty, ale nikdy nebyly provedeny.¹⁰⁷

(Nedělní České slovo, r. XXXVII, č. 14, Praha 8. 4. 1945, s. 1–3, I.–III. vydání)

► *Výpuknutí povstání v B. Bystrici překvapilo mne i moje syny. Rovněž obyvatelstvo B. Bystrice bylo událostmi překvapeno. Když byla v rozhlase ohlášena proklamace Šrobára, užasl jsem nad jeho obsahem. Tyto vývody jsem plně odmítl. V prvních 8 dnech následovala událost za událostí. Byly rozšiřovány různé pověsti. Nevědělo se, na čem jsme. Bylo jasné znát, že Šrobár a Golian jsou vedoucími povstání; já a moji synové jsme celé povstání odsuzovali a drželi jsme se mimo událostí. Bylo to asi 4. nebo 4. 9., když se objevil u mne v bytě Šrobár v doprovodu Dr. Štefánika. Šrobár a Štefánik uvedli, že se nyní utvořila národní rada. Tato národní rada je nyní v stavu obsadit jednotlivé úřady. Šrobár a Štefánik chtěli podati národní radě návrh, abych převzal referát finančnictví. Nemají prý žádnou vhodnou osobu pro toto místo. Nepřijmu-li toto místo, hrozí nebezpečí, že bude obsazeno komunisty. Stane-li se to, hrozí nebezpečí, že bude národní majetek rozmeten. Tomu by se dalo zabránit, kdyby toto místo převzala síla z kruhů občanstva, která věci rozumí. Šrobárovi a Štefánikovi jsem dal na srozuměnou, že nejsem ochoten toto místo převzít, jelikož již po více let nejsem v bankovníctví činný a že s politickými věcmi nechci nic mít. Když ale přesto oba mne přemlouvali, že já jsem onou osobou, která by mohla místo zastupovati a které převzít musím, vyžádal jsem si čas na rozmyšlenou po dobu 3 – 4 dní této věci jsme hovořili se svou paní a syny, každý mne zrazoval, abych toto místo nepřijal. Jelikož jsem se ale obával, že vlivem poměrů, které mezitím nastaly*

na poli financí a hospodářství Slovenska, by mohl nastati zmatek, rozhodl jsem se nabízené místo přijmouti. Tlupy podporovány státem, ale položky nesouhlasí (s. 37): Tlupy byly financovány z poukazů branné moci. Finanční podpora byla nutná proto, aby bylo zabráněno vykrádání bank a plundrování. Obnosy vydání byly vyžadovány u mne a mnou přezkušovány. Při tom jsem zjistil, že obnosy zvláště u tlup nesouhlasily. Žádal jsem proto při jedné schůzi národní rady, aby byly tlupy vřazeny do vojska. Můj návrh byl sice přijat, ale nebyl proveden. “

¹⁰⁶ Z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům, jedná se o závěr shrnutí výpovědi Viliama Paulinyho: „Záchrana státní (správně má být tvar „státního“, pozn. P. Suka) majetku (s. 39): Svoji činnost v národní radě jsem prováděl asi do 20. 10. 1944. Když bylo zhroucení již znáti a když členové národní rady se drželi v pozadí, rovněž pro mne neexistovalo nic, abych byl dále činným. Svoji úlohu jsem viděl vyplněnu tím, že se mi mojí iniciativou podařilo zachrániti Slovensku velkou část státní (správně má být tvar „státního“, pozn. P. Suka) jmění. Jsem toho přesvědčení, že by bývalo toto jmění dostalo do neoprávněných rukou a bylo promarněno, kdyby na toto místo býval přišel komunista. Všechna místa v Národní radě obsazena dvojité (s. 42): Rozdělování míst v Národní radě se dělo tak, že právě tak jako v prezídiu – nejen jedna, nýbrž dvě osoby měly tatáž práva, povinnosti a úkoly. Tedy každé místo bylo obsazeno příslušníkem občanské strany a jedním komunistou. Ve skutečnosti byly jednotlivé obory obsazeny 40 osobami v poměru 1 : 1. Vícero osob vyhlédnuté pro svá místa, tato vůbec nenastoupily, nebo se již na začátku povstání vzdělily z B. Bystrice, jakmile poznaly, že celý podnik je odsouzen ke zhroucení. Na tlupy bylo Národní radou pohlíženo jako na rabovací hordy (s. 49): Národní rada pohlížela na tlupy jako na rabovací hordy, které v každém ohledu zapříčiňovaly škody. Při prvních uvítacích slavnostech delegace, která přišla z Moskvy, přihlásil se ke slovu též profesor Rob. Během svého věznění v B. Bystrici mi jeden spoluvězeň vyprávěl, že pravým jménem Roba je „Reich“, který byl dříve v Bratislavě psychiatrem. Vzhledem k různým kriminálním přestupkům byl hledán úřady a potom se přidal k tlupám. Vojenské kruhy nechtěly o organizaci tlup nic vědět. Poznatky po zhroucení povstání (s. 51): Povstání způsobilo na Slovensku hospodářské, politické a duševní škody. Všichni zúčastnění vedoucí postání se zřekli zodpovědnosti tím, že utekli. Slovenský národ, na základě získaných zkušeností, nebude více věnovati pozornost a nebude více věřiti propagačním vlivům z ciziny. Jsem přesvědčen, že potlačení povstání a opatření podniknutá bezpečnostními německými úřady získala u slovenského obyvatelstva nazírání na Německo. “

¹⁰⁷ Nepoužité pasáže z českého překladu německého materiálu rozdaného novinářům: „Viest Rudolf Posouzení situace vládou v exilu (s. 63): Všeobecné mínění vlády v srpnu 1944 bylo, že po příchodu zimy se válka skončí ve prospěch spojenců. Z tohoto důvodu se dělaly pilné přípravy k převzetí vládní moci ve vlasti. Vojenské selhání partyzánů (s. 112): Až do tohoto času šlo vše poměrně podle plánu, až najednou přišlo k útoku nepřítele z údolí Netzpaler (?), který pronikl ►

► až do prostoru 1. Toto údolí mělo být drženo partyzány, kteří naprosto selhali. Proto jsem dne 27. 10., když jsem viděl, že můj plán ztroskotál, vydal poslední rozkaz, aby se vydrželo v malých skupinách v horách a aby byla vedena drobná válka. Tím přestala armáda jako jednotně vedený a organizovaný celek existovat. Není mi známo, jak a do jaké míry byl tento rozkaz proveden, jelikož dne 28. 10. přestalo existovat armádní vedení jako vedoucí orgán a nemělo již více spojení. Vrchní velení samo se roztrhlo na více malých skupin. Celá pasáž kapitoly *Poměr k partyzánům* (s. 113): Než budu hovořit o příčinách rychlého zhroucení, chtěl bych nastínit krátce spolupráci s partyzány. Jak jsem již uvedl, byla čísllice partyzánů asi 12.000. Byli v různých odděleních o různé síle a organizaci. Oddělení ruského kapitána Jegorova obsahovalo údajně 3.000 osob, zatímco ostatní oddělení, jejichž jména neznám, obsahovaly kolikrát pouze 100 osob. V čele partyzánů byl štáb, který, pokud vím, dostával své směrnice z Kyjeva. Jednotlivá oddělení nebyla podřízena štábu v B. Bystrici, nýbrž dostávala údajně pokyny přímo z Moskvy. Není mi známo, komu byli vlastně podřízeni a jakými úkoly byli pověřeni. Víím pouze, že právě s těmito jsme měli největší potíže, jelikož postupovali velmi bezohledně a nedisciplinovaně. Velitelství armády bylo v neustálém spojení se štábem partyzánů a s tímto též promlouvalo o společných akcích. Ale provedení zamýšlených akcí většinou k ničemu nevedlo a armáda byla obvykle zklamána, protože jednou počítala s tím, že určitý úsek má být bráněn partyzány. Nebylo možné požadovat na partyzánech stabilní hájení určitého prostoru. Tím bylo velmi oslabeno postavení armády a naše celkové obranné postavení bylo hozeno přes palubu. Příčiny zhroucení (s. 114): Příčiny, které vedly k tomu, že povstalecká armáda se nemohla udržet, jsou různé povahy. Povstání začalo sice na poměrně velkém území, ale bylo poměrně málo bojových jednotek. Bylo proto nutné organizovat rychle nové bojové jednotky ze záloh. Tyto musely být nasazeny na frontu bez příslušného výcviku. Nebylo možné tvořit zálohy a nebylo možno provádět stažení na frontu. Hodně citelný nedostatek byl dobrých důstojníků. Materiální stránka povstání byla snad ještě horší než otázka lidského materiálu. Byl velký nedostatek různých zbraní, jak těžkých, tak lehkých. Nebylo ani dost pušek, takže nakonec nebylo ani možno vyzbrojit 5.000 záložníků a 1.600 nováčků. Rovněž nedostatek minometů, protitankových zbraní, tanků a trhavin byl zřejmý, nedostatečné materiální pomoci z ciziny bylo již hovořeno na jiném místě. Chci zde ještě jednou zdůraznit, a sice především též časově, jelikož včas dodaný materiál by býval tehdy přinesl dvounásobný užitek. Materiální nedostatky přispěly v silné míře k tomu, že morálka narychlo organizovaného vojska nebyla na výši. Konečně stojí za zmínku, že povstalecká armáda neměla proti sobě pouze převahu na organizaci a výcvik, ale též k vedení německé armády. Rovněž bojem prošlý německý voják byl pro slovenského vojáka silnějším. Motivy o pohybu band (s. 121): Bandy neměly žádný program a cíl. Masa band chtěla se zasadit pouze o národní cíle a požadavky, není mi však známo, že toto vedení bylo spravováno čistě komunisticky. “Golian Jan Politické postavení (s. 4): Až do vstupu do československé armády jsem nenáležel k žádné

z politických stran. Mohu říci, že jsem nesympatizoval s určitým politickým směrem. Moje postavení nebylo autonomní, nýbrž československé. Vycházím ze stanoviska, že Slováci jako národ nemohou být trvale samostatní. Po válce bude jejich vlastní život buďto potlačen germánským vlivem, nebo budou pohlceni sovětským imperialismem. Z těchto důvodů mám odpor proti germánským národům, ale rovněž nemohu uznati vedení slovanských národů např. Ruskem. S panslavistickými myšlenkami jsem se nikdy nezabýval, jelikož tyto v zásadě odmítám. Nespokojenost s gen. Čatlošem (s. 9): V armádě byla nespokojenost vzhledem k neodbornému vedení a nespravedlivosti, vzniklé během doby. Generál Čatloš byl již z dob Československa znám jako neschopný důstojník. V roce 1939 se gen. Ingr vyjádřil o Čatlošovi slovy: „Gratuluji Vám k Čatlošovi, muži, který přinese zmatek, takže konec konců nastane chaos.“ Čatloš zavedl do slovenské armády takový nepořádek a nedisciplinovanost, že tím vznikla v celém důstojnickém sboru nespokojenost a byli jsme nazlobeni, když jsme museli přihlížet, jak naše armáda den ze dne stále hlouběji a hlouběji klesá na své vojenské ceně a morálním niveau. Partyzáni vynucují předčasný začátek povstání (s. 65): Partyzáni obsadili mezitím Turč. Svatý Martin, Ružomberok, Brezno a Lipt. Sv. Martin (správně má být „Mikuláš“, pozn. P. Suka) a prováděli své podniky tak silně, že to nemohlo být přehlédnuto bratislavskou vládou a tak nadešel 29. srpen 1944. S našimi přípravami byli jsme hotovi asi ze 70%. Partyzáni pronikli do Žiliny a pro tuto noc připravovali přepadení B. Bystrice a Zvolena (? - Altsohl). V tomto vývoji nemohlo být dosaženo zastavení. Srážce s německou brannou mocí nebo s partyzány se již nedalo vyhnouti. Slovenská národní rada se rozhodla k ohlášení ozbrojeného národního povstání proti bratislavské vládě. Posádky proti povstalcům (s. 71): Při této příležitosti musím uvést ještě ony posádky, které se nezúčastnily výzvy k povstání: Bratislava, Nitra, Trenčín, Nové Mesto n. Váhom. Plukovník Talský opouští jednotku (s. 71): Plukovník Talský (Viliam Antonín Talský (28. 9. 1901 – 3. 12. 1953). Velitel Velitelství východní vojenské skupiny Detvan. Od roku 1943 náčelník štábu MNO.) byl ještě v noci vyrozuměn, že povstání začalo. První a druhý den nerozvinul plk. Talský žádnou činnost a třetí den odletěl se všemi k dispozici stojícími letadly k Sovětům a 2 divize na východním Slovensku ponechal svému osudu. Tyto dvě divize bez velitele nevěděly, co mají podniknouti a byly obkličeny německou brannou mocí, částečně zničeny a ostatní zbytek odzbrojen. Plukovník Imro – dezertér (s. 77): V polovině září 1944 se Londýn dotázal, zda potřebuji slovenského plukovníka Imro (Ján Imro (24. 3. 1897 – 17. 1. 1990). Od 1. 12. 1943 přednosta Podpisové a názvoslovné komise, zároveň velitel vojenské posádky v Banské Bystrici. V srpnu 1944 odešel do exilu.). Dal jsem rádiem odpověď, že na něj nereflektuji, jelikož důstojníka, který opustí jednotku, nemohu ve své armádě potřebovati. Spolupráce s partyzány se nedá docílit (s. 78): V prvních zářijových dnech 1944 bylo na shromáždění Slovenské národní rady rozhodnuto, že československá branná moc se bude skládat jak z partyzánů, tak z armády. Dále bylo rozhodnuto, že partyzáni mají mít svůj vlastní štáb, kterému budou podléhati všechny partyzánské jednotky. ▷

► Později byl národní radou ustanoven Schmidke jako velitel všech partyzánů. Teoreticky byla spolupráce dobrá. V praxi se však podle stanových (správně má být „stanovených“, pozn. P. Suka) směrnic nejednalo. Partyzáni nedodržovali své sliby a vojenské úkoly jim svěřené nevyplňovali. Budou ale zapůjčena americká letadla (s. 81): Plk. Threlfall při letu zpět vzal do Anglie delegaci za účelem podání zprávy. Zároveň byla těmito letadly vzata do Anglie asi 30 příslušníků amerického letectva, kteří byli německou brannou mocí sestřeleni a přistáli na našem území. Nejsou poskytnuty ani propagační filmy (s. 82): Udávám, že jsem dne 20. 9. 1944 vyhlásil stanné právo pro čsl. brannou moc. K tomuto nařízení jsem se cítil povolán, abych zabránil množícím se vojenským zradám, zbabělosti před nepřitelem, rabováním atd. Pokud se týče zastřelení 3 partyzánů: Molinka, Gaspara a Havahra dne 29. 9. 1944, je mi známo, že jmenovaní zavraždili a oloupili 10 občanů slovenské národnosti. (Štefan Molínek, Golzbar Vasilievič a Štefan Havrla – členové partyzánského hnutí, kteří zabili a oloupili v noci z 16. na 17. 9. 1944 na mostě v Hájnikoch u Sliache 11 osob, z toho 9 Slováků a jejich mrtvoly naházeli do řeky Hron. Mezi zabitými byl i poslanec Slovenského sněmu Anton Šalát. Všichni tři byli povstaleckým lidovým soudem 25. 9. 1944 odsouzeni k trestu smrti a popraveni. Viz např. Rašla, Anton: Polní prokurátor vzpomíná. Praha: Svoboda, 1970, str. 137–139.) Partyzáni střilejí německé válečné zajatce (s. 90): Válečných zajatců bylo pouze 12 mužů, jelikož němečtí vojáci se nenechali zajati. Bojovali tak, až zvítězili, nebo se stáhli zpět, nebo padli. Jednali jsme s válečnými zajatci právě tak, jak jednali oni s našimi vlastními. K svému největšímu politování musím však doznati, že 3 z těchto válečných zajatců (jedná se o lidi z Lotrinska, údajně Francouzové) byli dne 7. nebo 8. 9. 1944 na cestě zastřeleni partyzány. Vzhledem k tomuto činu podal jsem na vedoucích místech partyzánů nejostřejší protest. Golian odmítá zodpovědnost za zvěrstva napáchaná partyzány (s. 91): Dne 25. 10. 1944 navrhl jsem Slovenské národní radě, aby propustila veškeré internované německé civilisty. Návrh byl schválen a němečtí internovaní (asi 2.400 osob) byli z táborů propuštěni. Armáda nemůže být volána k zodpovědnosti za zvěrstva napáchaná partyzány, jelikož partyzáni měli své velitele a nepodléhali československé armádě. Dbali jsme vždy na to, aby armáda podle mezinárodního práva, jelikož jsme si přáli, aby na nás nepřítel hleděl jako na regulérní armádu. Partyzáni odmítají rozkazy z Londýna (s. 91): Chtěl bych ještě podotknouti, že u partyzánů na Slovensku se zpočátku zdržovalo asi 300 Francouzů. Šlo o válečné zajatce, kteří utekli ze zajateckých táborů. V polovině září 1944 obdržel jsem z Londýna radiodepeši, že Francouzové mají být jako spojenecká jednotka podřízeni a zařazeni do čsl. armády. O této věci jsem několikrát hovořil s Veličkou (správně má být tvar „Veličkem“, pozn. P. Suka). Výsledek byl však negativní, jelikož tento plnil rozkazy a nařízení dané Moskvou. Krátký Jaroslav Americká mise voj. pouze s hosp. zájmy (s. 63): Z Londýna jsem dostal hlášení o příchodu americké vojenské mise. Kapitán Green (Americký poručík James Holt Green spolu s anglickým důstojníkem majorem Johnem Sehmerem (? – 24. 1. 1945, anglický důstojník, velitel mise Windproof, organizo-

1945, duben 8., Praha

Úvodník šéfredaktora *Nedělního listu Antonína Jaromila Kožíška*¹⁰⁸.

MOSKVA PROTI ČESKOSLOVENSKU

ANT. J. KOŽÍŠEK

Postup sovětského vojska na Slovensku přivodil aktuálnost některých otázek, vztahujících se ještě k loňskému puči na Slovensku, který skončil koncem října úplnou porážkou povstaleckých vojsk v Banské Bystrici. Přestože čeští novináři, kteří v té době byli na Slovensku¹⁰⁹,

vané na pomoci SNP) velel 18členné anglo-americké zpravodajské skupině v SNP). Sdělil, že má rozkaz všechny na Slovensku sestřelené americké letce odvézt do Itálie a zkoumat hospodářské a obchodní možnosti Slovenska s Amerikou po válce. Z vyjadřování Greena jsem usuzoval, že poměry na Slovensku neznal. Z jeho všech hovorů bylo lze konstatovati, že válečná situace na povstaleckém území jej zajímá méně. Jeho zvláštním zájmem bylo pouze hospodářství. Anglická voj. mise má zájem pouze o vlastní letce (s. 64): Příchod britského pozorovacího důstojníka Sehmera byl mi sdělen rádiem. Sehmer prohlásil, že jeho hlavním úkolem je zajištění všech na Slovensku se nacházejících britských letců a býv. vál. zajatců. Jména oněch dvou důstojníků z jeho doprovodu neznám. Vím pouze, že oba byli maďarského původu. Oba na mě udělali dojem, že jsou Židé. Asi 8 dní před zhroutením povstání se musel Sehmer se svými lidmi vzdáliti. Neprojevoval žádný zájem o vývoj událostí na Slovensku. Petro Michal Vlastní poznatky ze Sovětského Ruska (s. 56): Když jsem dne 14. 5. 1943 přeběhl k tlupám, nestalo se to z důvodů politických, nýbrž jen proto, protože způsob života na území tlup mi více nevyhovoval a doufal jsem, že v ruském zajetí budu moci lépe žít. To, že jsem zůstal u tlup až do října 1943, stalo se proti mé vůli. Jakmile jsem se ocitl v ruském zajetí v Charkově, rozhodl jsem se, že se přihlásím do čl. brigády. Byl jsem proti komunistickému učení a odsuzoval jsem komunistické státní vedení. Nejen pro vlastní zem, nýbrž též ostatní evropské státy si nepřejí bolševického státního zřízení, jelikož toto znamená zánik západních zemí.“

¹⁰⁸ Antonín Jaromil Kožíšek (28. 8. 1905 – 26. 3. 1947). Od 1. 5. 1943 šéfredaktor *Poledního listu*.

¹⁰⁹ Jednalo se o šéfredaktory A. J. Kožíška, Jana Scheinosta a Karla Wernera. Werner a Kožíšek publikovali řadu reportáží ve *Večerním Českém slovu* a *Poledním listu*. Všichni tři se pak podíleli na vydání knihy *Banská Bystrica*, kterou vydalo na konci roku 1944 nakladatelství Orbis.

pronikli do všech záchvěvů tohoto dramatu, z něhož stále ještě můžeme čerpat ponaučení, je velmi zajímavé seznámení se s výpověďmi některých z hlavních aktérů židobolševického puče na Slovensku. Čeští novináři znají výpovědi šesti významných činitelů. Jsou to výpovědi gen. Rudolfa Viesta, gen. Goliana, důstojníka Krátkého, Souhrady, Petro a bankéře Pauliniho. Český tisk má tak možnost zaujmout konečné stanovisko k puči, který byl označen za akci „československou“ a v níž měl také prsty, jako ve všech špatnostech, které se dotýkají národů býv. ČSR, též Dr. Beneš.

Dr. Beneš snaží se namluvit jak Čechům, tak i Slovákům, že obnovení býv. Československa je hotovou věcí a že se děje za souhlasu Stalina¹¹⁰ a ostatních spojenců. V minulých dnech přinesl Polední list reportáže¹¹¹ z „osvobozených“ míst Slovenska, ze kterých je zřejmé, že bolševické plány jsou zcela jiné a že sovětsí důstojníci mají rozkazy potlačovat každou zmínku o nějakém „československu“. Stalin hraje s Benešem, lhostejno, zda za jeho souhlasu či nikoliv, podobnou hru jako s ostatními politiky, kteří v poslední době vystoupili z obranného kruhu, který postavila Říše proti bolševismu, a nehodlá se vzdáti úmyslu zbolševizovati Evropu. V tomto bodu jsou právě výpovědi zajatých pučistických důstojníků velmi jasné. A v tom spočívá jejich aktuálnost. Jsou přínosem k otázce, zda bude existovat „československo“ ve formě, jak v ní věří někteří čeští lidé, nebo zda to bude sovětská republika podle všech forem sovětské koncepcce, kdyby se snad bolševikům podařilo zvítězit.

¹¹⁰ *Josif Vissarionovič Stalin (1879–1953). Po smrti V. I. Lenina vůdce Sovětského svazu a vrchní velitel sovětských ozbrojených sil.*

¹¹¹ *Jedná se o následující Kožíškovy články: Dvě hesla bolševiků: „Dávej!“ a „Smrt buržujům!“ . Zkušenosti z Liptovského Sv. Mikuláše – Rada českého důstojníka: „Utíkat!“ . Polední list, r. XIX, č. 76, 30. 3. 1945, s. 1; Výstraha z Lipt. Sv. Mikuláše. Polední list, r. XIX, č. 78, 1. 4. 1945, s. 1; Benešovo „Československo“ je sovětský podvod. Brutální teror bolševismu – Pravda o „československém“ vojsku. Polední list, r. XIX, č. 80, 4. 4. 1945, s. 1; „Dolů s Benešem!“ Benešovo „Československo“ je sovětský podvod. Co vyprávěli občané z Liptovského Sv. Mikuláše. Polední list, r. XIX, č. 81, 5. 4. 1945, s. 1; Proti Evropě a proti vlastnímu národu. Benešovo „Československo“ je sovětský podvod. Polední list, r. XIX, č. 82, 6. 4. 1945, s. 1.*

Není nutné se zabývat úvahami, týkajícími se odstupu Dr. Beneše a volbou státního prezidenta Dr. Emila Háchy. Tato otázka není sporná a stejně není zapotřebí se zabývat tím, zda se Dr. Beneš může opírat o Anglii a USA. Zrovna v poslední době napsal anglický týdeník „Cavalcade“, že nedobře činí ti Češi, kteří se domnívají, že Beneš může s nějakou účinnou anglickou nebo americkou pomocí počítat. Podívejme se, jak soudí Benešovi spolupracovníci.

Rudolf Viest je důstojník z povolání a byl divizním generálem v býv. Československu. Slovenský stát jmenoval gen. Viesta generálním inspektorem. Když vypukla válka, Viest emigroval a Beneš jej jmenoval státním ministrem v „čsl. ministerstvu obrany v Londýně“ a konečně vrchním velitelem povstalců na Slovensku.

Z Londýna odletěl Viest do Moskvy, kde čekal na zprávu o vypuknutí povstání. Nechme stranou vojenské otázky, k nimž se vrátíme. O politické povaze puče říká Viest: „V Banské Bystrici jsem nabyl dojmu, že komunisté jsou velmi aktivní a energicky uplatňují své názory a požadavky.“ Dále praví Viest: „Podpora, kterou nám poskytla cizina, byla naprosto nedostatečná. Rusko dodalo kromě 2. brigády, jejíž nasazení se velmi opozdilo, pouze čsl. letecký pluk a poměrně málo zbraní. Pokud si vzpomínám, bylo dáno k dispozici pouze asi 150 protipancéřových pušek, ovšem několik tisíc min, z 5000 žádaných pušek jen asi 350 a žádání bitevní letci vůbec ne. Kromě toho byla ještě část shozené výzbroje ukradena partyzány. Od Angličanů jsme nedostali vůbec žádnou podporu. Američané nám dodali jen 140 protipancéřových pušek a sanitní materiál. To, že nám Angličané neposkytnou žádnou pomoc, vysvětlují si tím, že Anglie považuje tuto oblast za sovětskou zájmovou sféru a pomoc poskytuje pouze se svolením Moskvy.“

Jak velký zájem byl Moskvy, aby ona měla na Slovensku hlavní slovo, vysvětluje z další Viestovy výpovědi, kde se zabývá otázkou partyzánů. „Počet partyzánů lze odhadovat na 12 tisíc. Byli rozděleni v různé oddíly různě silně a rozmanitě organizované. Oddíl ruského kapitána Jegorova měl prý 3000 lidí, kdežto některé jiné oddíly, jejichž jména mi nejsou známá, měly mnohdy pouze několik set mužů. V čele partyzánů stál štáb, který, pokud

vím, dostával direktivy z Kyjeva. Některé oddíly nebyly podřízeny štábu v Baňské Bystrici, nýbrž dostávaly rozkazy přímo z Moskvy. Není mi známe, komu vlastně podléhala a jaké úkoly jim byly svěřeny. Víím pouze, že právě s těmito oddíly jsme měli velké potíže, protože vystupovaly velmi bezohledně a neukázněně. Velení armády bylo ve spojení se štábem partyzánů a projednávalo s ním společné akce. Ale provádění předvídaných akcí nevedlo většinou k ničemu a armáda, počítala-li někdy s tím, že určitý úsek je hájen partyzány, byla obyčejně zklamána," tak dokazuje nejen sovětskou účast, ale současně prozrazuje gen. Viest, že Moskva si nepřála nějakého „československého“ vítězství na Slovensku, které by bylo proti bolševickým zájmům, jaké má na mysli Stalin za pomoci Dr. Beneše.

Shodné jsou názory gen. Goliana, který rovněž jako důstojník z povolání v býv. čsl. armádě a jako Slovák byl převzat Slovenským státem, kde se stal 1. ledna 1944 náčelníkem štábu vrchního velitelství slovenského vojska. Emigrantská vláda Benešova jej jmenovala vojenským vedoucím pro přípravu povstání na Slovensku a povýšila jej na generála. Co říká tento muž? „Mé stanovisko zní, že Slováci po válce, nepodlehnu-li germanofilským vlivům, budou pohlceni sovětským imperialismem," to jsou slova Golianova, který o pučistických Národních výborech říká, že „existoval úmysl tvořit národní výbory tak, aby ostatní politické strany byly zastoupeny v každém národním výboru, a to nejméně 50%, kdežto druhá polovina se měla skládat z komunistických členů." V tom se projevil zase vliv Moskvy, která vůbec nedbala přání „československých" vedoucích odboje a nedala ani na Beneše, neboť Golian žádal, aby partyzáni omezovali svou činnost, která mu byla nepohodlná, ale dostal z Londýna odpověď, že „Sověty určily už Slovensko jako partyzánskou oblast a proto nelze prý už diskutovat o zastavení činnosti partyzánů." Plukovník Talský, který byl na východním Slovensku, nerozvinul rovněž potřebnou pomoc, ale uletěl se všemi letadly, které měl k dispozici, k Sovětům a ponechal dvě slovenské divize, které měl převést k povstalcům, jejich osudu."

Jaké byly zájmy západních spojenců? O Američanech říká Golian toto: „20. září 1944 přiletěla americká vojenská

mise. Jejím úkolem bylo podávat americkým jednotkám v Itálii rádiové zprávy. Měla také zkoumat hospodářské a obchodní možnosti po válce." Pokud jde o Angličany, je Golian stejně stručný: „28. září 1944 přiletěli angličtí důstojníci – pozorovatelé. Jejich činnost byla u nás pouze zpravodajská. 7. října 1944 přiletělo šest čtyřmotorových letadel, doprovázených třiceti stíhacími letci. Těmito letadly přibyli anglický plukovník Threlfall a býv. čsl. podplukovník Souhrada. Vyložil jsem jim naši vojenskou situaci a sdělil, že bez cizí pomoci můžeme klásti odpor ještě nejvýše dva až tři týdny. Threlfall mi sdělil, že při vypuknutí povstání měli v Anglii v úmyslu nasadit na Slovensku dvě padákové divize. Sověty se však ohradily proti tomuto nasazení, poněvadž prohlásily Slovensko za sféru ruského vlivu. Slovenská národní rada žádala od Londýna také filmy pro účely propagační. Nebyl však dodán ani jeden."

Jaroslav Krátký, aktivní důstojník v býv. čsl. armádě, který emigroval do Londýna, byl přidělen jako zpravodajský spojovací důstojník k slovenským povstalcům a je stoupencem demokratického státního zřízení, při své výpovědi řekl tato velmi zajímavá slova: „Jsem odpůrcem jakéhokoliv úmyslu bolševizace, poněvadž český národ je národ kulturní a má vysokou životní úroveň. Mentalita Čechů je v rozporu s bolševickou státní koncepcí."

Tato slova doplňují výrazně předcházející úryvky z výpovědí, které prozrazují, že Stalin nemá v úmyslu podporovat opravdově zřízení demokratického Československa, nýbrž, že zamýšlí ustavit za pomoci Dr. Beneše sovětskou republiku. Proto nedovolil, aby se Anglo-Američané vměšovali to otázek, týkajících se puče na Slovensku a postavil se proti každému, o kom se domníval, že tyto plány nechce akceptovat. Proto se nedostali do bezpečí přívrženci „demokratického Československa“, za které se prohlašují Viest, Golian, Krátký a ostatní předáci, kteří byli zajati zradou židovského lékaře, býv. podplukovníka čsl. armády. Krátký byl dokonce partyzánským náčelníkem Jegorovem zatčen na letišti Tri duby v den příjezdu Schmidkova z Ruska, protože kritizoval v rozhovoru se Schmidkem ruský vliv na slovenské záležitosti. Jaký byl tento vliv, vysvětá z výpovědi Souhradovy, který říká, že „státní smlouvou uzavřenou se Sovětským

svazem bylo mimo jiné rozhodnuto, že při obsazení čsl. území ruskými oddíly bude tato oblast spravována čsl. vládními delegacemi. Cesta členů delegace, počítajíc v to důstojníky, byla závislá na zvláštním schválení Rusů. Stalo se, že důstojníci, když přijeli do Teheránu nebo do Káhiry, musili opět nastoupit zpáteční cestu, protože nedostali od Rusů povolení ke vstupu."

Také Slovák Michael Petro, který jako aktivní důstojník slovenské armády přeběhl v květnu 1943 k bolševickým tlupám a stal se nadporučíkem-pobočníkem u generála Viesta, nepřeje si bolševismus v Evropě. „Jsem odpůrcem komunistického učení a odsuzuji komunistický řád," říká. „Nepřeji si bolševický státní řád ani pro svou vlast, ani pro jiné evropské státy, protože to znamená zánik Západu." Přeběhl k partyzánům, protože doufal, že v sovětském zajetí bude život klidnější a místo toho se dostal v Charkově do vězení, kde se rozhodl vstoupit do čsl. brigády, aby unikl vězení. Jaké to bylo v této čsl. brigádě podle Petra? „Členové brigády byli vesměs nespokojeni s tím, že dobrá místa – zvláště taková, která nebyla spojena s žádnou zvláštní odpovědností nebo nebezpečím – byla obsazena Židy. Říci svobodně své mínění bylo nemožné. Špiclovský systém vedl k vzájemné nedůvěře. Jestliže některý důstojník nebo voják vyslovil volně své mínění, které nějak narazilo, byl ihned zatčen a vsazen do vězení. Zejména důstojníci kulturního oddělení organizovali špiclovský systém. Kulturní důstojníci byli osvědčení komunisté." V dalším líčení poměrů prozrazuje Petro, že na Slovensku se komunisté snažili svrhnout na sebe moc a prohlásit autonomistickou slovenskou sovětskou republiku."

To jsou výňatky z výpovědí vedoucích osobností z československého puče, kteří všichni zklamání prozrazují pravou účast Moskvy a její skutečné zájmy. V jednom z našich článků¹¹² o poměrech v Liptovském Sv. Mikuláši jsme řekli, že Beneš musí tyto poměry znáti a že vědomě klame český i slovenský národ, když jim namlou-

¹¹² *Jedná se o tento Kožiškův článek: Proti Evropě a proti vlastnímu národu. Benešovo „Československo“ je sovětský podvod. Polední list, r. XIX, č. 82, 6. 4. 1945, s. 1.*

vá, že bude po případném sovětském vítězství obnovena demokratická ČSR, neboť Stalin již dávno rozhodl, že na Slovensku i v Čechách budou jen sovětské republiky. Právě sovětský postoj k „československým“ pučistům to přesvědčivě potvrzuje.

(Nedělní list, r. XIX, č. 84, s. 1, I.–III. vydání)

Zusammenfassung

Die Verhöre der Generale Rudolf Viest und Ján Golian während der letzten Campagne der deutschen Propaganda in der Protektoratspresse. 3. Teil.

Der dritte Teil der Edition knüpft an vorherige Teile an und bringt die Verarbeitung der Aussagen der gefangenen Generale Rudolf Viest und Ján Golian, Hynek Souhrada, Michal Petr und Viliam Pauliny. Das erste Dokument beinhaltet die Anweisungen, die die tschechischen und deutschen Journalisten auf der regelmäßigen Beratung am 6. 4. 1945 bekamen. In dieser Edition sind auch die Kommentare von zwei bedeutendsten aktivistischen Chefredakteuren Karl Werner und Antonín Jaromil Kožíšek publiziert. Beide Redakteure besuchten gemeinsam das Aufstandsgebiet nach der Niederlage des Slowakischen Nationalaufstands im November 1944 und es entstand davon ein anonym Artikel (vielleicht von Karl Werner), der diese Causa kommentierte.

Der dritte Teil der Edition führt den ursprünglichen Impuls zu Ende, die Verhöre der Generale Viest und Golian vor den deutschen nazistischen Organen zu finden. Alle drei Teile der Edition, außer der Veröffentlichung der wichtigen Dokumente zu den Verhören der gefangenen Vertreter des Slowakischen Nationalaufstands, demonstrieren das Funktionieren der nazistischen Propaganda in der Protektoratspresse.

The General Interrogation of Rudolf Viesta and Jána Goliana in the Course of the Last German Propaganda Campaign in the Protectorate Press (third installment)

This is the third installment of this edition, which follows up on the preceding installments. It provides, among other things, an edition of the comments of Karel Werner and Antonín Jaromil Kožíšek, the most prominent activist journalists in the Protectorate.